

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra Hudební kultury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Foltýnová

Petr Eben a jeho sborová tvorba se zaměřením na využití
těchto skladeb v hodinách hudební výchovy

Olomouc 2016

Vedoucí práce: prof. MgA. Petr Planý

Čestné prohlášení:

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala sama, pouze na základě vlastních zjištění a s využitím uvedených zdrojů.

V Olomouci dne 20. 4. 2016

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce prof. MgA. Petru Planému za věcné rady a připomínky k zpracování mého tématu. Dále si určitě zaslouží poděkování sbornistr Tomáš Motýl, který mi poskytl rozhovor o Petru Ebenovi, a umožnil mi spolupráci s jeho dětským pěveckým sborem *Motýli Šumperk*, díky nimž jsem mohla provést výzkum. A na závěr chci poděkovat všem, kdo mi pomohli v podobě vyplňování dotazníků, a taky svým blízkým, kteří mi byli po celou dobu studia velkou oporou.

Obsah

Úvod.....	5
1. Život Petra Ebena.....	7
1.1. Mládí.....	7
1.2. Hudební začátky.....	8
1.3. Varhany.....	10
1.4. Rodina.....	11
1.5. Inspirace a vzory Petra Ebena.....	11
1.6. Duchovní inspirace.....	12
1.7. Vztah k umění.....	13
1.8. Pedagogická činnost.....	13
1.9. Česká Orffova škola.....	14
1.10. Zasloužená ocenění.....	14
1.11. Ebenova životní filosofie.....	15
2. Dílo Petra Ebena.....	17
2.1. Vokální tvorba.....	17
2.2. Padesátá léta.....	17
2.3. Šedesátá léta.....	18
2.4. Sedmdesátá léta.....	20
2.5. Osmdesátá léta.....	22
2.6. Vokální skladby po roce 1989 v duchu radosti ze svobody.....	23
2.7. Spolupráce se sbory – Motýli Šumperk.....	26
3. Výzkum oblíbenosti skladeb Petra Ebena očima mladých sboristů.....	28
3.1. Výsledky členů sboru.....	28
3.2. Výsledky učitelů či sbormistrů.....	32
3.3. Vyhodnocení.....	34
Závěr.....	36
Zdroje.....	37
Přílohy.....	39
Anotace.....	43

Úvod

Petr Eben patří k největším českým skladatelům druhé poloviny 20. století. Nejen pro své dílo, ale i pro svou neuvěřitelně silnou osobnost je známý u nás i v zahraničí. Svou tvorbou ovlivnil i oslnil mnoho lidí (včetně mne), a právě proto jsem si jej vybrala, jakožto velkého člověka ve světě hudby, pro svou bakalářskou práci.

Tento skladatel nevídaného talentu napsal nespočetné množství skladeb, které zasahují téměř do všech žánrů: klavírní kusy, komorní hudba, orchestrální díla, opera, balet a samozřejmě nesmíme zapomenout na jeho stěžejní tvorbu, a to varhanní a vokální. Já jsem si vybrala poslední jmenovanou a cílem mé práce je tedy popis a charakteristika života významného a uznávaného českého skladatele Petra Ebena s tím, že se nejvíce zaměřím na jeho sborovou tvorbu.

Celá práce je rozdělena na tři velké oddíly: život autora, jeho sborová tvorba a výzkum zaměřený na oblíbenost jeho skladeb u dětských pěveckých sborů i jejich sbormistrů a možné využití těchto skladeb při výuce hudební výchovy na ZŠ.

Životopis rozdělují na několik důležitých částí, počínaje mládím, neboť: „*V životě každého autora a každého člověka má základní podíl bohatě diferencované období, shrnované pod pojmem mládí.*“¹ Další podkapitoly Ebenova života věnují jeho hudebním začátkům, jeho inspiraci a touze po hudbě, zmiňují jeho vzdělanost a cit pro umění obecně a na závěr shrnují jeho úspěchy a oprávněná ocenění, která během svého života získal. V rámci této kapitoly zmíním ještě pedagogickou činnost Petra Ebena a jeho práci na České Orffově škole, která je pro českou hudební pedagogiku velmi důležitá.

Druhá část mé bakalářské práce je věnována Ebenově sborové tvorbě. Rozdělují jeho vokální díla podle desetiletí, tudíž od padesátých let a jeho skladatelských počátků, až po konec 20. století. Vypracuji tímto seřazením přehled učitelům či sbormistrům, kteří by chtěli studovat sborový repertoár Petra Ebena a hledat jeho skladby podle doby vzniku.

Ve třetí a poslední části mé práce provedu průzkum, v němž chci zjistit oblíbenost tohoto autora u dětských pěveckých sborů a následně možné využití těchto skladeb při hodinách hudební výchovy na základních školách. Provedu komparativní průzkum, ve kterém srovnám odpovědi členů sboru a odpovědi sbormistrů, a tyto výsledky poté zhodnotím. Průzkum bude zhotoven formou dotazníků s využitím metody popisu, srovnání a analýzy.

¹ PILKA, J.: Vnitřní podstata díla Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1967, roč. 20, č. 3, s. 70.

Na závěr práce shrnu své poznatky a vyhodnotím, jak skladby Petra Ebena vnímají děti, jak sbormistři a zda by se dala podle nich sborová tvorba Petra Ebena efektivně využít na základních či středních školách v hodinách hudební výchovy.

V mé bakalářské práci čerpám nejvíce ze dvou monografií Petra Ebena, a to od Kateřiny Vondrovicové a Evy Vítové, které se podrobně zabývaly jeho životem a moc mi pomohly při hledání Ebenových životopisných údajů.

1. Život Petra Ebena

První kapitoly mají sloužit k přiblížení života jednoho z nejvýznamnějších českých skladatelů, hudebníků, pedagogů a improvizátorů. Život Petra Ebena, neuvěřitelně skromného a charismatického člověka, který svým dílem přispěl k rozvoji české hudby 20. i 21. století a svou osobností ovlivnil nejednoho českého či zahraničního hudebníka.

Byl to muž výjimečného talentu, pro kterého byla hudba neodmyslitelnou součástí života. Přinesl české zemi mnoho hudebních pokladů a také spoustu zajímavých myšlenek, ve kterých můžeme najít jeho životní filosofii. Například sonátová forma pro něj neznamovala jen způsob tvůrčí práce, ale přirovnal ji i k životu samému. „Často jsem si jako muzikant kladl otázku, čím to je, že právě sonátová forma se stala hudebním výrazem několika staletí. Ted' se mi zdá, že je to tím, že její model tak věrně odpovídá průběhu života. Začíná expozicí – mládím: všechna témata se už tam objeví plná příslibů i napětí, zní v různých tóninách. Pak přijde střední část: provedení – zralý věk. Materiál se zpracovává, stupňuje, témata expozice se střetávají v souladu i sváru, procházejí obměnami. Pak následuje třetí díl: repríza – stáří, témata mládí se objevují znovu, ale už v klidu jedné tóniny. Dochází ke smíru, katarzi.“²

1.1. Mládí

Mládí Petra Ebena je v kontextu s jeho tvorbou velmi důležité. Budování vlastní identity, lidskosti, charizmatu a vzdělání je stěžejní v souvislosti s jeho celoživotní prací. Dokazuje to i myšlenka Harolda C. Schonberga, hudebního kritika *New York Times*: „Mnoho hudebních odborníků tvrdí, že podstatou je dílo, ne osobnost skladatele, že určitá hudební skladba může být vysvětlená nejlépe jako hudba. (...) S tím nesouhlasím. Jsem pevně přesvědčený, že hudba se dá vyložit skrze člověka – tvůrce, a dokonce musí být vyložena skrze člověka, protože skladatel je funkcí jeho samého, je odrazem jeho duše a jeho reakcí na svět, v kterém žije.“³ Začneme tedy od kořenů a nechme tento fenomenální strom života vykvést do krásy.

Neobyčejný život Petra Ebena začal 22. ledna 1929 v Žamberku, kde se narodil milujícím rodičům Vilémovi a Marii Ebenovým.⁴ Byla to učitelská rodina. Tatínek kromě učitelské a později inspektorské profese také překládal. Byl to neuvěřitelně pracovitý muž se smyslem pro spravedlnost. Maminka byla o devět let mladší, obětavá a velmi statečná žena.

² EBEN, Petr. Sonáta – model života. Vyznání skladatele Petra Ebena. *Svět práce*, roč. IX, 1987, č. 9, s. 18 a 32.

³ SCHONBERG, Harold C. *Života velkých skladatelů*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 80-7341-905-X, s. 13.

⁴ Viz. Obrázek č. 1.

„Bylo to báječné manželství a oba za to platili o to větší bolesti – matka za války, když otce odvezli do koncentračního tábora a nemohla tušit, že se jí vrátí, otec, když maminka nečekaně zemřela před ním, ač byla o devět let mladší.“⁵

Tito oddaní lidé měli dva syny. První z nich Bedřich vystudoval medicínu a pracoval jako zubní lékař. Byl velmi chytrý a všestranně nadaný. Kromě praktikované medicíny také kreslil a ovládal kaligrafii. Petru Ebenovi například kreslil nadpisy a tituly skladeb. Měl velký talent na jazyky, díky tomu překládal profesionálně pro Panton a Supraphon a v neposlední řadě to byl také vynikající muzikant, hrál na klavír, violoncello a zobcovou flétnu. Měli s Petrem velmi blízký vztah „(...)Když pak odvezli otce do koncentračního tábora, převzal nade mnou bratr otcovskou ruku, a zejména v táboře se o mě staral obětavě a dojemně. Je mi moc líto, že nečekaně zemřel už v padesáti šesti letech, v situaci pro něho tak příznačné: s puštěnou gramofonovou deskou, před sebou nějaké verše, které překládal, se skleničkou vína na stole, v největší pohodě.“⁶

Za druhé světové války nastalo pro rodinu Ebenových nepříznivé období, otec i synové byli odvezeni do koncentračního tábora⁷ a maminka zůstala sama, dokonce byla Němci přinucena, aby se přestěhovala do jedné místnosti. Nakonec se ale po válce celá rodina sešla, což se mnoha rodinám po válce nepodařilo kvůli úmrtí jednoho nebo více členů rodiny.

Své mládí prožil Petr Eben v Českém Krumlově. Žil tu od svých šesti let, až do maturity, což je významná část jeho života ve smyslu formování osobnosti. V rozhovoru vzpomíná na Český Krumlov jako na rodné město. „Narodil jsem se v Krumlově a vsáknul jsem do sebe Český Krumlov, historii ukládanou do kamene, proto taky hledám sebe často ve středověké poezii...“⁸ Zažil tu spoustu krásných chvil, své hudební začátky, první lásky, velká přátelství, ale na druhou stranu se k tomuto kraji váží i neblahé skladatelovy vzpomínky, například válka nebo smrt jeho maminky.⁹

1.2. Hudební začátky

Poprvé se s hudbou setkal již jako maličký, když mu otec zpíval každý večer před usnutím krásnou Brahmsovu ukolébavku *Dobrou noc, sladce spi*. Eben tuto píseň

⁵ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 5.

⁶ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 7 – 8.

⁷ Byli odvezeni pro svůj židovský původ. Petrův otec byl žid a maminka křesťanka.

⁸ EBEN, Petr, HURNÍK, Ilja, HAVELKA, Svatopluk, Imaginární dialog a deus ex machina, rozhovor o vztahu hudby a poezie: Rozmlouvali Pavel Šrut, Blanka Stárková, Jan Hloušek. *Listy kruhu přátel a poezie*. Květen, 1968, s. 3.

⁹ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 19.

neskutečně miloval a i ve stáří na ni s láskou vzpomínal. „*Vzpomínám si, že mi otec večer u postýlky zpíval jednu ukolébavku: držel mě při tom za ruku, kterou jsem prostrčil síť kolem postele. Ještě dodnes vím, jak se mi provázky sítě při tom bolestně zařezávaly do zápěstí a já to vydržel, protože se mi ta melodie hrozně líbila. Až za mnoho let jsem v té melodii poznal Brahmsovu ukolébavku.*“¹⁰

Přesto, že se hudbou v rodině nikdo profesionálně nezabýval, muzikálnost a hudební talent zde byly. Maminka zpívala a hrála na kytaru a jeho otec hrál na housle v amatérském orchestru. Velmi talentovaný byl i Petrův bratranec, Pavel Eben. Byl označován za zázračné dítě nebo později také za člověka posedlého hudbou. Z jeho tvorby však nic zásadního nezůstalo, protože byl odvezen s celou rodinou do koncentračního tábora, odkud se už nikdo z nich nevrátil.¹¹

Ebenovy hudební začátky se vážou ke klavíru, na který začal hrát již v šesti letech. Jeho učitelka se jmenovala Františka (Fany) Postulková a dala mu nejen velký hudební rozhled, ale také schopnost hrát z listu. Byla to velmi skromná a milá žena, ale po válce Petrovi doporučila již lepšího učitele. Měla pocit, že už mu nemá co předat, neboť tento její žák dělal neuvěřitelné pokroky a v pouhých čtrnácti letech hrál náročnější skladby než ona sama.¹² Kromě klavíru studoval v dětství ještě hru na violoncello u profesora Janoty a krátce po nástupu do školy, tj. v osmi letech, zkoušel zapisovat první melodie. V deseti letech již komponoval. „*Začal jsem hrát na klavír se stejnou samozřejmostí, jako jsem se začal učit číst a psát a se stejnou samozřejmostí jsem začal trochu i skládat.*“¹³

První hudební škola, kterou Petr Eben navštěvoval, byla v Českém Krumlově a poté přešel na Jeremiášovu hudební školu do Českých Budějovic.¹⁴ Po válce dokončil studium na gymnáziu, ze kterého byl v roce 1944 z rasových důvodů vyloučen a v roce 1948 pokračoval dál hudebním směrem na Akademii múzických umění do Prahy. I když by jej rodiče raději viděli na medicíně nebo filologii, Petr byl přesvědčený o tom, že jeho život bude zasvěcený hudbě. Na přijímací zkoušky se harmonii a kontrapunkt učil zcela sám a ve skladbě byl do té doby též samoukem. Proto se rozhodl nejdříve nastoupit do klavírní třídy prof. Františka Raucha¹⁵ a později po státnicích z klavíru se přihlásil také na studium skladby. Skladbu studoval na AMU v letech 1950 – 1954 ve třídě prof. Pavla Bořkovce.¹⁶

¹⁰ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 17.

¹¹ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 9.

¹² VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 20.

¹³ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 21.

¹⁴ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 24.

¹⁵ Viz. Obrázek č. 5.

¹⁶ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 24.

„Bořkovec mě velmi ovlivnil svým smyslem pro vyváženost skladby. Když student po absolvování zákonů harmonie a kontrapunktu začne komponovat, má náhle pocit, že může napsat, cokoliv mu fantazie přinese. Sám jsem se jednou přesvědčil, že tomu tak není. Než jsem šel na hodinu, hrál jsem si rozlehlejší skladbu, na které jsem pracoval. Zdálo se mi, že na jednom místě schází pět taktů. Napsal jsem si je na cedulku a zasunul do kapsy. Pak jsem skladbu přehrál svému profesorovi a ten mě zastavil přesně na onom místě se slovy: ‚Tam schází pět taktů.‘ Já jsem šťastně sáhl do kapsy a řekl: ‚Tady jsou!‘ a měl jsem najednou pro celý život důkaz, že jsou zákony mimo nás a my se jim musíme poctivou prací co nejvíc přibližovat, abychom našli pravý tvar.“¹⁷

Již při studiích klavíru Eben dostával o skladbě přátelské konverzace s Radimem Drejslerem, žákem Bořkovce. Napsal u něj například *Suitu Giocosu* pro klavír, což byla jeho první skladba prezentovaná v Praze. Dostal za ni dokonce první cenu Soutěže tvořivosti mládeže v roce 1948.¹⁸ O dva roky později se už naplno věnuje skladbě a komponuje neuvěřitelné kusy. Nejvíce skladeb napsal pro klavír či varhany, neboť mu tyto nástroje byly bytostně nejbližší. Ráda bych ale zmínila ještě *Sonatinu Semplice pro flétnu* (nebo housle) a klavír (1955), kterou Eben napsal v Praze při studiu AMU a věnoval ji svému tatínkovi, který měl v té době již vážné zdravotní problémy. Během studentských let se mu dostalo i dalších zkušeností s dechovými nástroji, a to především při doprovázení v hobojojové třídě. Hoboj si Petr Eben tak zamiloval, že se k němu několikrát vracel i ve svých pozdějších dílech. A nakonec v této jeho životní éře započalo také velké přátelství se zpěvákem Jiřím Barem, s nímž spolupracoval na řadě monotematických koncertů.¹⁹

1.3. Varhany

Petr Eben studoval na Akademii muzických umění sice klavír a skladbu, ovšem jeho osudovým nástrojem byly varhany. Na tento královský nástroj začal hrát, když ještě ani nedosáhl na varhanní pedály²⁰, a již v deseti letech hrával jakožto varhaník v kostele svatého Víta v Českém Krumlově. V tomto kostele také velmi často dlouho do noci improvizoval. „Myslím, že právě tehdy a tam se formovala celá moje osobnost.“²¹ Zřejmě díky této lásce

¹⁷ EBEN, Petr. Cesty životem: Nové obzory. Zpracovala M. Kulijevyčová. In *Květy (časopis pro celou rodinu)*. 1989, roč. 39, č. 20, 11. máj, s. 39.

¹⁸ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 24.

¹⁹ EBEN, Petr. Cesty životem: Nové obzory. Zpracovala M. Kulijevyčová. In *Květy (časopis pro celou rodinu)*. 1989, roč. 39, č. 20, 11. máj, s. 39.

²⁰ Viz. Obrázek č. 2.

²¹ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 63.

k varhanám započal i ukončil studium skladby na Akademii kompozicí právě pro varhany. Na počátku studií napsal adventní mši pro sbor a varhany – *Missa adventus et quadragesimae*, a jeho absolventskou prací byl téměř hodinový *Koncert pro varhany a orchestr č. 1* (1954) s podtitulem *Symphonia gregoriana*.²² Z jeho dalších významných varhanních skladeb bych ještě jmenovala *Nedělní hudbu* (1957 – 59).²³ Koncertní varhanní skladba na motiv gregoriánského chorálu, který bylo v době vlády komunismu velmi odvážné a nebezpečné použít, neboť náboženská témata byla tehdy zakazována a trestána. Petra Ebena to však nezastavilo a svou další duchovní tvorbou podporoval národ k boji za občanskou svobodu a lidská práva.

Komponování jej neobyčejně naplňovalo a posilňovalo: „*Myslím, že komponování je jedinou činností, která mne naplňuje a plně uspokojuje. Zdá se mi, že to co dělá skladatele skladatelem, je vedle jeho schopnosti psát i neschopnost nepsat. A tak bych definoval skladatele ne jako člověka, který píše hudbu, nýbrž člověka, který musí psát hudbu. Který je celý nesvůj, když pár dní nic nenapiše, a který by byl asi hluboce nešťastný, kdyby nemohl psát vůbec.*“²⁴

1.4. Rodina

Jeho osudovou láskou se stala Šárka Hurníková, sestra jeho staršího spolužáka, hudebního skladatele, Ilji Hurníka. Studovala angličtinu a filozofii na Karlově Univerzitě. Hudbu měla, díky svému bratrovi, velmi ráda. Šárka byla sympatická, pracovitá a obětavá žena, se kterou chtěl mladý skladatel strávit zbytek svého života, a tak se roku 1953 (ještě během studií) vzali a zplodili tři krásné a nadané syny²⁵ – RHDR., matematika Kryštofa Ebena, nar. 1954, herce a moderátora Marka Ebena, nar. 1957 a muzikologa a vedoucího souboru *Schola gregoriana pragensis* PhDr. Davida Ebena, nar. 1965.²⁶ Všichni synové spolu do dnešní doby spoluúčinkují v hudební folkové skupině *Bratři Ebenové*.²⁷

1.5. Inspirace a vzory Petra Ebena

Petr Eben byl velmi vnímavý člověk, a proto mu bylo inspirací vše kolem něj. Dokázal čerpat nejen z malebné přírody Českého Krumlova nebo z historického prostředí jeho oblíbené

²² VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 63.

²³ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 190.

²⁴ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 48.

²⁵ Viz. Obrázek č. 6.

²⁶ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 27.

²⁷ 100PROMotion.net ~ ettlar.net © 2010. *Bratři Ebenové*. [online], 20. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.bratriebenove.cz/>.

Prahy, ale také z každého milého setkání s lidmi. Neodmyslitelným zdrojem inspirace byla také jeho žena Šárka, která pro něj byla obrovskou podporou nejen v manželství, ale také při komponování. Byla vždy prvním posluchačem jeho skladby a prvním domácím kritikem, ačkoliv neměla žádné hudební vzdělání.²⁸ Co se týče jeho hudebních vzorů, mezi prvními musím jmenovat Johannese Brahmse, který patřil k Ebenovým nejoblíbenějším autorům, a poté bych zmínila například Antona Brucknera, Gustava Mahlera nebo Paula Hindemitha,²⁹ od kterých čerpal hlavně při orchestrální tvorbě. Při vokální tvorbě mu byla inspirací poezie velkých básníků, například Jaroslava Seiferta, Františka Hrubína, aj. „*Čtu-li dobrou poesii, takovou, jež se mě osobně dotýká, pak mi do ní zní hudba zcela nechtěně, aniž ji přivolávám, prostě je tu, jako by k básni patřila. Vytváří náladu básně, graduje s ní, utiňuje se s ní, a když báseň končí, ještě tu z ní chvíli zůstává jako ozvěna.*“³⁰

1.6. Duchovní inspirace

Duchovní inspirace započaly již s prvními improvizacemi v kostele sv. Víta v Českém Krumlově (viz výše), a dále pak při opakovaných návštěvách cisterciáckého kláštera ve Schlierbachu v horním Rakousku, kam jezdil zastávat funkci varhaníka o letních či vánočních prázdninách. Už ve třinácti letech sem jezdil a hrával při dvou ranních a jedné večerní bohoslužbě. Petr Eben nikdy nebyl do víry nucen, ba naopak, vždy měl možnost volby. Maminka sice byla křesťanka již od dětství, ale tatínek našel Boha až v koncentračním táboře, takže Petr nebyl k víře od mládí jednostranně veden. Nicméně jeho velmi časté pobyty v chrámech, a každodenní dotyky varhan, jej neustále posilovaly a duchovní síla ho natolik uklidňovala a obohacovala, že si s Bohem vytvořil nádherný vztah, který inspiroval obrovskou část jeho tvorby a přetrvával až do konce jeho života.³¹ „*Věci víry jsou otázkou nitra každého člověka: každý si musí sám najít svou cestu. Ale měl by mít možnost orientace a výběru.*“³²

²⁸ YouTube © 2016. *Rozhovor s Markem Ebenem na výroční konferenci HR KNOW HOW 2013.* [online], 1. 2. 2016. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=q3TF4e9pGuI&ebc=ANyPxKqA8R7yxUCtfSdnkdFO2Vl31YvWviGozyItAnzM2jOnLJZ8fSpiM3hD8oxlyz7Y32pAaqFwpBPpaUHjMzSuROR4SjSmdg>.

Můžeme zde vidět určité spojení s Charlie Chaplinem, jehož jediným kritikem, kterého dokázal snést byla jeho manželka.

²⁹ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 25.

³⁰ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 73.

³¹ VONDROVICOVÁ, Kateřina. Duchovní svět v životě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1991, roč. 44, s. 421 – 426.

³² VONDROVICOVÁ, Kateřina. Duchovní svět v životě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1991, roč. 44, s. 424.

1.7. Vztah k umění

Petr Eben měl blízký vztah nejen k hudbě, ale i ke všem dalším druhům umění. Již od mladých let ho velmi zajímalo výtvarné umění. V Praze se poprvé setkal s moderním malířstvím a pravidelně chodil na výstavy a galerie. K jeho oblíbeným obrazům patřily vitráže Marca Chagalla, které ho mj. inspirovaly například k dílu *Okna podle Marca Chagalla* (1967).³³ (Ze vzpomínek Tomáše Motýla: „*Měl doma skoro výstavu krásných obrazů a uměleckých děl a velkou knihovnu literárních kusů velkých autorů.*“)³⁴

„*Výtvarné umění je mi nejen trvalým zdrojem potěšení, ale i rádcem a pomocníkem. To, co se snažím řešit v nehmotném světě tónů, to, co vážím na imaginárních miskách prostoru a času, to řeší – na velmi podobné rovině – i výtvarné umění, jenomže hmatatelně a názorně.*“³⁵

Co se týče literárního nadání Petra Ebena, musíme vzpomenout na jeho práci s *Lyrrou Pragensis*. Již koncem let šedesátých byl spoluautorem cyklu pořadů, konaných v rotundě sv. Martina na Vyšehradě. Významní herci (jako například Karel Höger, Vlasta Fabiánová, Milan Friedl, Dana Medřická nebo Otakar Brousek) četli z bible a Eben jim k tomu improvizoval na varhany. Sám později označil tuto dobu za velký zdroj inspirace pro další varhanní kompozice. Tematičnost těchto cyklů skladatele natolik nadchla, že připravil pro *Lyrrou Pragensis* sedm salonů s autorským zpracováním slova.³⁶ Propojení hudby s mluveným slovem v budoucnu dále rozvíjel a vzniklo podobným způsobem ještě několik dalších děl například *Labyrint světa a ráj srdce* (pro varhany a recitátora 1981).

1.8. Pedagogická činnost

Velmi důležitou a hodnotnou součástí Ebenova života byla jeho pedagogická činnost. Třicet pět let působil jako pedagog na Katedře hudební vědy Filosofické fakulty Karlovy univerzity v Praze³⁷, rok působil v Anglii na „College of Music“ a od roku 1991 se stal profesorem skladby na Hudební fakultě AMU. Byl to přísný, ale laskavý učitel. Učil své žáky, že hudba nejsou jen tóny a tvoření hudebních děl neznámá pouhé skládání prázdných vět. Člověk by to měl brát jako syntézu praktických hudebních aktivit s metodologickou utříbeností, citem a teoretickým myšlením.³⁸ Jeho dlouholetá praxe dala vzniknout kromě jiného také

³³ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 25.

³⁴ Osobní rozhovor s Tomášem Motýlem. 24. 2. 2016, v 13.00 hod.

³⁵ VONDRŮVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 110.

³⁶ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 33 - 34.

³⁷ (1955 – 70 asistent, 1970 – 88 odborný asistent, 1988 – 90 docent)

³⁸ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 30.

studijním textům a časem také knize *Čtení a hra partitur* (spoluautor je Jarmil Burghauser, Praha 1960).³⁹

1.9. Česká Orffova škola

Ve zmínce o pedagogické činnosti Petra Ebena nesmíme opomenout jeho práci na České Orffově škole. Inspirací pro vznik tohoto významného díla byla cesta do Salzburgu, kde se poprvé setkal s ukázkami vyučování v Orffově institutu. *„Byly to silné dojmy, plné poezie a čisté živelné radosti, jež jsem si přivezl ze Salzburku, jak z ukázek vyučování v Orffově institutu, tak z přímých rozhovorů se svěžím sedmdesátníkem Carlem Orffem, sršícím nápady, plány, horečnou činností i zaujatostí pro své hudebně výchovné dílo. Nedaly mi, abych se nezamyslel nad naši předškolní a školní hudební výchovou a možnostmi přínosu a obohacení touto novou a převratnou metodou, jež už se v tolika západních zemích s úspěchem praktikuje.“*⁴⁰

Petr Eben s Iljou Hurníkem přepracovali tuto hudebně pohybovou školu do českého jazyka. Využili při tom své pedagogické zkušenosti⁴¹ a snažili se o co největší rozvoj dětské tvořivosti, s níž se do té doby příliš nepracovalo. *„Navázali na naše hudební tradice a pokusy v minulosti, respektovali jednoduchý a průzračný sloh autorův. Zdůraznili melodičnost našeho hudebního cítění a ubrali poněkud z důrazu na rytmus.“*⁴² V této jejich práci jim byla poskytnuta naprostá volnost, protože kdo jiný, než tito úspěšní autoři kompozic pro děti, by se tohoto úkolu zhostil lépe. Dokazuje to i ocenění a uznání samotného Carla Orffa a jeho spolupracovníků.⁴³

1.10. Zasloužená ocenění

Petr Eben byl neuvěřitelně pracovitý člověk. Po Sametové revoluci začal učit na Akademii muzických umění v Praze skladbu a s vírou v lepší svět se jeho pracovní tempo neustále zvyšovalo. Učil, komponoval, chodil na koncerty, (kromě toho sám některé vystoupení doprovázel na klavír či varhany) a jezdil po celém světě na uvedení svých skladeb. Často jej při tom doprovázela jeho manželka Šárka. A právě v tomto období začal získávat zasloužená ocenění. Před revolucí v roce 1989 získal titul *Národní umělec*. Za cyklus *Job* získal v roce 1990 *Národní cenu* a finanční obnos, který věnoval na opravu varhan v Kostele Matky Boží

³⁹ EBEN, Petr. *Čtení a hra partitur*. Praha: SNKLHU, 1960.

⁴⁰ EBEN, Petr. Okouzlení z návratu. In *Hudební rozhledy*. 1965, č. 8, s. 763.

⁴¹ Viz. Obrázek č. 4.

⁴² SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Editio Supraphon, 1974, s. 172.

⁴³ SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Editio Supraphon, 1974, s. 172.

před Týnem v Praze. O rok později mu bylo uděleno francouzské státní vyznamenání *Rytíř umění a písemnictví (Chevalier des Arts et Lettres)*. V roce 1992 získal od Vévodkyně z Kentu *Čestnou profesuru Royal Northern Collage of Music* v Manchesteru, ve stejném období se stal Eben dokonce předsedou *Společnosti pro duchovní hudbu*. Dále pak získal prestižní *Stamicovu cenu*, v roce 1994 mu Karlova univerzita udělila *Čestný doktorát* a v roce 2002 získal od tehdejšího prezidenta Václava Havla české státní vyznamenání *Medaili za zásluhy*.⁴⁴

V letech 1996 – 1997, kdy ještě napsal svou poslední operu *Jeremiáš*, se jeho zdravotní stav začal horšit. Projevovaly se u něj první příznaky Parkinsonovy choroby a výpadky paměti byly čím dál častější. S počátku ještě koncertoval, ale od roku 2004 už mu to zdravotní stav nedovoloval a jeho denní režim se musel rozdělit na etapy podle užívání léků. V té době, tzn. tři roky před svou smrtí, odpověděl Eben na čtyři otázky, ve kterých shrnul celou svou osobnost. „*Odkud jsem? Narodil jsem se 22. června 1929 v Žamberku. (...) V roce 1953 jsem se oženil se Šárkou Hurníkovou, sestrou spolužáka a ona mi darovala tři syny: Kryštofa, Marka a Davida. V mém věku ale stále pátrám, kam půjdu. Odpověď je pro mě plná naděje. Čím vším jsem byl? Nebyl jsem nikým jiným než muzikantem a zůstanu jím do konce života. Co se mi v životě podařilo? To, co jsem dostal darem: milovanou ženu, s kterou prožívám už 50. rok života a tři děti, s kterými ještě stále umělecky spolupracuji. Můj největší úkol? Připravit se dobře na závěr života. Cesta životem mi přináší mnoho nečekaných starostí, které se snažím trpělivě snášet. Těžiště mé práce se přesunulo z umělecké kariéry do oblasti duchovního života. Tam je člověk v bezpečí a komunikace nepoznává žádné překážky.*“⁴⁵

Petr Eben zemřel po dlouhé nemoci (ve věku 78 let) 24. října 2007 v Praze uprostřed své milované rodiny.⁴⁶ Pohřeb se konal 30. října 2007 v Kostele svatého Jakuba v Praze a vedl jej kardinál Miroslav Vlk.⁴⁷

1.11. Ebenova životní filosofie

Na závěr této kapitoly něco z pravdivé životní filosofie významného českého skladatele s velkým srdcem a pochopením pro druhé: „*Člověk může prožít život egocentricky, zcela zahleděn do sebe, (...) a vnímat veškeré okolí, živé i neživé, jako pozadí, na kterém se tato jeho cesta odehrává. Anebo může prožít svůj život jako dialog se všemi lidmi, které mu život přivede*

⁴⁴ ONDERČIN, Ladislav. *Varhanní skladby Petra Ebena, jejich interpretace a využití v edukačním procese*. Disertační práce. Rožmberk: Katolická Univerzita v Rožmberku, 2013, s. 21.

⁴⁵ HVÍŽDALA, Karel. Romantik a dřív Petr Eben. In *Mladá fronta Dnes*, roč. 14, 2003, č. 127, s. 6.

⁴⁶ Viz. Obrázek č. 9.

⁴⁷ ONDERČIN, Ladislav. *Varhanní skladby Petra Ebena, jejich interpretace a využití v edukačním procese*. Disertační práce. Rožmberk: Katolická Univerzita v Rožmberku, 2013, s. 23.

do cesty a může je vnímat jako soupevníky na společné cestě, jejíž cíl je právě závislý na tom, jaké s nimi vytvoří společenství. ⁴⁸

⁴⁸ VONDROVICOVÁ, K.: Duchovní svět v životě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1991, roč. 44, s. 421.

2. Dílo Petra Ebena

Celkové dílo Petra Ebena je velmi rozmanité. Provází autora celým životem a osobitým způsobem charakterizuje jeho osobnost. Dalo by se rozdělit na několik žánrů: komorní hudba, orchestrální kusy, varhanní tvorba, opera, balet a vokální skladba. Často se tyto žánry prolínají a já se v rámci své bakalářské práce zaměřím na sborovou kompozici a její časovou periodizaci.

2.1. Vokální tvorba

Do vokální tvorby Petra Ebena řadíme neuvěřitelné množství skladeb, hojně zpívaných snad ve všech českých sborech či jiných vokálních uskupeních. Někteří lidé jej dokonce považují převážně za sborového autora, čímž bychom mu ovšem křivdili. Přestože je jeho vokální dílo obrovské, pořád je to jen část jeho kompozic. V každém případě je Petr Eben poklad pro českou sborovou školu a inspirace pro všechny soudobé skladatele. Sborové písně byly jeho láskou a věnoval jim velkou část své skladatelské pozornosti. Vždyť právě jeho kompoziční začátky se vážou k této tvorbě: *„První skladby, které jsem kdy psal, byly písně. Vokální skladby, to není jen určité procento v tvorbě skladatele. Vokální autor musí být spřízněný s písní. Pro mne je píseň určitou nutností, vidím totiž ve vokální hudbě schopnost větší sdílnosti proti hudbě absolutní. A proto ji mám rád.“*⁴⁹

Sborová tvorba Petra Ebena je unikátní složkou jeho osobnosti. V následujících kapitolách jsou díla seřazena dle časové posloupnosti.

2.2. Padesátá léta

První období jeho tvorby se vyznačuje mladistvou svěžestí studijních let, lehkým milostným nádechem a inklinací k dětem, jakožto k dětské sborové tvorbě, kterou měl tak rád. *„Mezi zdroji hudebních požitků, jež se posluchači nabízejí, je snad jeden pramen, zvlášť čisté radosti: je jím poslech dětského sboru, jež nás často naplní upřímným obdivem, působí na nás pravdivě, bezprostředně a dojíká nás.“*⁵⁰

V pouhých dvaadvaceti letech vydal Petr Eben již čtyři písňové cykly, které dokazují jeho muzikálnost a obrovský talent, jsou to *Písně k loutně* a *Šestero písní milostných*. Oba cykly vznikly v roce 1951 a jsou komponované na středověké texty. Dalšími cykly jsou *Písně z Těšínska* (úprava lidových písní pro nižší hlas a klavír) a *Písně nejtajnější* (1952), k nimž ho

⁴⁹ EBEN, Petr, HURNÍK, Ilja, HAVELKA, Svatopluk, Imaginární dialog a deus ex machina, rozhovor o vztahu hudby a poezie: Rozmlouvali Pavel Šrut, Blanka Stárková, Jan Hloušek. *Listy kruhu přátel a poezie*. Květen, 1968, s. 3.

⁵⁰ EBEN, Petr. Okouzlení z návratu. In *Hudební rozhledy*. 1965, č. 8, s. 762.

inspirovaly verše J. Seiferta, V. Nezvala nebo J. Hory. *Písně k loutně* a *Písně nejtajnější* byly věnovány jeho budoucí manželce. K písňovým cyklům bych ještě doplnila *Národní písně pro smíšený sbor* (1952), *Krumlovský zámek* (1955) pro ženský sbor a klavír a *Sto lidových písní* pro klavír (1959 – 60).⁵¹

Z duchovních děl do tohoto období řadíme mši *Missa adventus et quadragesimae* pro mužský jednohlasý sbor a varhany, *Pater noster* (1950) pro sbor a varhany, *Duchovní písně pro lidový zpěv* (1954) a *Liturgické zpěvy* (1955 – 60) pro sólo, sbor a varhany.⁵²

Tvorba pro jednohlasé dětské sbory v padesátých letech zahrnuje cyklus *Zelená se snítka* (1954), *Už zraje podzim* (1956), *V trávě* (1959) a *Nursery-songs* (1953), písně říkankovitého typu. *Tři tiché písně* (1953) vznikly pro zpěváky (Václava Žilku a Janu Jonášovou), s kterými Petr Eben koncertně vystupoval. Dále pro mužský sbor a capella zhudebňuje jedinečným způsobem *Ovidiův náhrobní nápis* v cyklu *Epitaf* (1957). A pro nejrozsáhlejší obsazení napsal Eben v tomto období *Balady* (1957). Třídílná kantáta o svatých a hříšnicích pro sólo, smíšený sbor a orchestr.⁵³

K milostné tematice se autor vrací ještě na konci padesátých let v cyklech *Starodávne čarování milému* (1957), pro tři ženská sólo a sbor, komponováno na staré texty z Valašska, a *Láska a smrt* (1958). V tomto cyklu autor vybíral zdánlivě vylučující se motivy – láska a smrt – začátek a konec.⁵⁴ „*Láska a smrt jsou dva ústřední body lidského života. Láska je překonání smrti. Vědomí smrti zhodnocuje přítomnost. Toto převrácení může být vlastně důvod k optimismu...*“⁵⁵)

2.3. Šedesátá léta

Do sborové tvorby šedesátých let patří cykly inspirované lidovou poetikou či poezií velkých básníků, jako byli například J. Seifert, R. M. Rilke a další. Dále se v těchto kompozicích objevuje neobyčejná náklonnost k duchovním tématům a kromě velkých oratorijních děl Eben samozřejmě neopomíjí tvorbu pro děti. „*Já mám vůbec rád píseň, rád*

⁵¹ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 153.

⁵² VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 153.

⁵³ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 152.

⁵⁴ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 62.

⁵⁵ EBEN, Petr, HURNÍK, Ilja, HAVELKA, Svatopluk, Imaginární dialog a deus ex machina, rozhovor o vztahu hudby a poezie: Rozmlouvali Pavel Šrut, Blanka Stárková, Jan Hloušek. *Listy kruhu přátel a poezie*. Květen, 1968, s. 3.

*doprovázím zpěváky, od útlých dob sbírám lidové písně a dělám si jakousi kumpeličku textů, k níž se mohu obracet. A stává se z ní často i kaplička. Miluji lidský hlas.*⁵⁶

Prvním dílem tohoto období je cyklus *O vlaštovkách a dívkách* (1960) pro ženské hlasy, doplňující něžné lidové písně o vlaštovkách. Následuje *Píseň o Kalině* (1960), hudebně taneční pásmo pro sóla, mužský a ženský sbor a orchestr. Toto dílo se bohužel nedochovalo. V Ebenových písních najdeme také reakci na válku, která se odráží v cyklu *Hořká hlína* (1960). Sborová třívětá kantáta na slova J. Seiferta.⁵⁷

V tomto desetiletí též komponoval jednohlasé a dobře zapamatovatelné duchovní písně, *Antifony a žalmy* (1967), *Mše za zemřelé* (1966) a *České mešní ordinarium* (1966). Již náročnější bohoslužebné texty inspirované gregoriánským chorálem jsou obsaženy v cyklu *Liturgické zpěvy* (1960) a *Ubi caritas et amor* (1964). V roce 1969 vznikla také *Truvérská mše* inspirovaná tehdejšími rozvíjejícím se trendem – kytarových mší.⁵⁸

Kromě duchovních písní vznikaly v této době také jiné a zcela rozdílné vokální cykly: *Písně na slova R. M. Rilkeho* (1961), v nichž zhudebnil šest básní svého milovaného autora R. M. Rilkeho a dokonale v nich prolнул slovo s hudbou. *Písně nelaskavé* (1963) jsou mezním dílem poválečné vokální tvorby. Nastavují zrcadlo všem, kteří z naplněné lásky přechází k vykořeněnosti a nevěrnosti. Nelaskavost se zde vyobrazuje jako fáze lásky. Všechny písně mají společný rys, a to naději objevující se v konečných verších písně. „*Písně nelaskavé – pro violu a hlas. Tam je Rozewicz, Ady v Halasově překladu, Achmatovová a Nezval. Dali mi hlas...*“⁵⁹) a *Malé smutky* (1965). V textech se objevují smutky mladé generace, pro kterou je cyklus sedmi krátkých písní určen. Témata písní plynou od zdánlivě bouřlivého nerozvážného mládí k předčasnému pochopení skutečnosti a k těžkým slzám. Charakterem se tento cyklus blíží šansonům.⁶⁰

Dále do této doby a skladatelovy rozdílné tvořivosti můžeme zařadit *Jarní popěvky* (1961) cyklus sedmi jednohlasých skladeb pro dětský sbor a klavír. Existuje i v úpravě pro jednohlasý sbor a malý orchestr nebo pro jednohlasý sbor a malý jazzový soubor.

⁵⁶ EBEN, Petr, HURNÍK, Ilja, HAVELKA, Svatopluk, Imaginární dialog a deus ex machina, rozhovor o vztahu hudby a poezie: Rozmlouvali Pavel Šrut, Blanka Stárková, Jan Hloušek. *Listy kruhu přátel a poezie*. Květen, 1968, s. 3.

⁵⁷ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 62.

⁵⁸ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 62 – 63.

⁵⁹ EBEN, Petr, HURNÍK, Ilja, HAVELKA, Svatopluk, Imaginární dialog a deus ex machina, rozhovor o vztahu hudby a poezie: Rozmlouvali Pavel Šrut, Blanka Stárková, Jan Hloušek. *Listy kruhu přátel a poezie*. Květen, 1968, s. 3.

⁶⁰ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 63 – 64.

V některých mateřských školách dokonce tyto skladbičky „zlidověly“. Dále pak *Sloky lásky* (1963) pro tenor, mužský sbor a recitaci. Skladba dosáhla velké obliby.⁶¹

Pro děti v této době napsal Eben ještě *Vánoční písně* (1960), *Koledníci z Těšínska* (1963), *Kolotoč a hvězdy* (1964), *Nový dům* (1965), *Vyprávění s refrénem* (1969) a *Deset poetických duet* (1965), které vznikly pro jihlavskou skladatelskou soutěž o dvouhlasou kontrapunktickou skladbu a capella, kde za ni autor získal první cenu. Prvních pět duetů se váže k dětské tematice a dalších pět je již obsahově závažnějších. K české pedagogice přispěl autor dílem *Orffova škola I. a II.* (1966).⁶²

Na starý aramejský text, kterým jsou popsány židovské osudy, napsal Eben *Chad gadyoh* pro mužský sbor a capella. Další skladbou pro toto obsazení je *Bilance* (1966). Dílo zhudebnující báseň R. Queneaua.⁶³

Nejzávažnější skladbou tohoto desetiletí je bezesporu *Apologia Sokratus* (1967), oratorium pro baryton, alt, dětský smíšený sbor a orchestr. Eben se nechal inspirovat Platónovým textem na obranu Sokrata. Tato čtyřicetiminutová skladba je rozdělena na prolog, epilog a tři hlavní části (*O ctnosti*, *O zlu* a *O smrti*). Celé oratorium je zakončeno vírou v posmrtný život. Na závěr se do tohoto období řadí *Vespeare* (1968) pro chlapecký a mužský sbor, lidový zpěv a varhany.⁶⁴

2.4. Sedmdesátá léta

V tomto období se Eben nechává inspirovat opět zejména duchovními náměty, ovšem najdeme v jeho dílech i historické motivy. Docela podrobně se historií v dílech zabývá a využívá, nejen těchto námětů, ale také starých renesančních nástrojů. Co se týče tvorby pro děti, velmi jej ovlivnila Orffova škola, kterou společně s Iljou Hurníkem přepracoval na Českou Orffovu školu. Eben se snaží dětem (tedy hlavně jejich pedagogům) dát podklad k zábavnějším hodinám hudební výchovy. Rozvíjí tímto způsobem dětskou fantazii a propojuje v ní hudbu s pohybem: „*Spojujeme často tyto mluvní projevy s pohybem, abychom rozvíjeli dětskou fantazii a prožívali rytmus celým tělem. Čiňme tak i tehdy, když k tomu není v metodickém návodu dán přímý pokyn*“⁶⁵

Vycházejí tedy z Orffovské školy (viz výše) napsal Petr Eben velmi užitečné dílo pro předškolní pedagogiku *Elce, pelce, kotrmelce* (1970). Je to pásmo padesáti dětských

⁶¹ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 65.

⁶² VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 153.

⁶³ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 66.

⁶⁴ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 66 – 67.

⁶⁵ HURNÍK, Ilja, EBEN, Petr. *Česká Orffova škola, I. začátky*. Praha: Edition Supraphon, 1982, s. 6.

pohybových písní pro dětský sbor a klavír (později určeno Orffovským nástrojům). V písničkách si děti propojují slovo, hudbu a pohyb. *Písně na slova Miroslava Florianiana* (1970) jsou určeny pro vyšší hlas a klavír. Inspirací byli autorovi milostné verše M. Florianiana.⁶⁶

Do sedmdesátých let řadíme také skladbu pro smíšený sbor a capella a ženský sbor se zobcovou flétnou *Candica comeniana* (1970), jejíž upravené texty pocházejí z *Amsterodamského kancionálu* J. A. Komenského. Skladatel zde užil výraznější techniky, ovšem vypořádají se s ní i amatérské sbory. Koncertní píseň, která zhudebňuje starozákonní texty, nese název *Árie Ruth* (1970) a je určena pro nižší hlas a varhany (klavír).⁶⁷

Mezi duchovní vokální tvorbu tohoto období řadíme *Slaviček rajský* (1970) pro dětský nebo dívčí sbor a capella. Slova pocházejí z *Božanova kancionálu*. Pro stejné obsazení napsal ještě *Čtyři sbory na latinské texty* (1973). První tři sbory jsou na středověký anonymní text a autorem textu čtvrtého sboru *Salve Regina* je Hermanns Concratus z 11. století. Skladby patří k těm náročnějším a jsou využívány jako povinné písně pro soutěžní sborový festival v belgickém Neerpeltu.⁶⁸

Do tvorby pro nejmenší řadíme: *Co se za den zažije* (1973), *Šťastnou cestu* (1973), *Zvědavé písničky* (1974), *Catonis moralia* (Catonova mudrosloví), *Písničky pro mateřské školky* (1976), *Podzimní a zimní lidové písně* (1976), *Zamrzlé písničky* (1977) a *Tři prázdninové písničky* (1977).⁶⁹

Jedním z vrcholů autorovy tvorby tohoto období se stala kantáta *Pragensia* (1972) pro komorní sbor a instrumentální doprovod. Vokální skladba s podtitulem *Tři renesanční obrazy* s prologem je věnována Pražským madrigalistům. První obraz přesně a ostře zpracovává gradující motiv. Druhý obraz je naopak klidný a obsahuje lyrické altové sólo, a třetí obraz je melodicky i rytmicky nejbohatší. Vychází z něj vnitřní dramatické napětí a vokální party jsou zde výhradně sborové. Skladba je bohatá na staré renesanční nástroje, jakými jsou například flétny, krumhory, loutny, kytary, gamby, tromby, zvony a bicí nástroje, do nichž Eben zařadil dokonce i hmoždíř, který vydává autentický zvuk alchymistů. Kantáta *Pragensia* má výjimečný charakter, neboť v ní autor propojuje kromě historických nástrojů také novodobé kompoziční postupy.⁷⁰

Pro ženské sbory napsal Eben v sedmdesátých letech *Závoj a slzy* s doprovodem basového klarinetu (1970) a *Řecký slovník* (1974), což je cyklus devíti krátkých ženských sborů

⁶⁶ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 67.

⁶⁷ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 67.

⁶⁸ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 68.

⁶⁹ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 153.

⁷⁰ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 69 – 70.

s doprovodem klavíru nebo harfy. Každá píseň je zhudebněním jednoho řeckého slova – ctnost, hrdost, štěstí, bolest, atd. Slovník je metafora, skladatel „překládá“ řecká slova do srozumitelné podoby melodie, která je vždy něčím ozvláštněna (altové sólo, kánon, homofonní a polyfonní sazba, aj.). Dalším ale naprosto odlišným dílem je skladba pro mužský sbor a orchestr *Pocťa Karlu IV.*, kterou Petr Eben napsal k 600. výročí úmrtí tohoto panovníka. Skladba je psána na slova zakládací listiny Karlovy Univerzity a má slavnostní charakter. Lidové písně inspirovaly skladatele k napsání efektivní kantáty pro mužský sbor a capella *Nešťastná vojna*.⁷¹

2.5. Osmdesátá léta

Přichází další desetiletí a s ním, stejně jako doposud, velmi bohatý repertoár pro různé obsazení. Mimo jiné v těchto letech začíná Eben psát ve velké míře na české i zahraniční objednávky. Zvěsti o jeho neobyčejném talentu se šíří obrovskou rychlostí. Když se podíváme na náměty inspirující vokální tvorbu Petra Ebena v osmdesátých letech, je to bezpochyby tvorba pro děti, jíž se zabírá celý život, historické obrazy a zejména opět náboženské motivy, které jsou pro něj nevyčerpatelným zdrojem inspirace. „*Pokud by se někdo náhodou probíral mým dílem,*“ zamýšlí se nad tím Eben, „*mohlo by se mu zdát, že jde o náboženského fanatika, kterému by se raději vyhnul. A myslím si, že to způsobila moje uměle vytvořená čtyřicetiletá duchovní poušť, která mě nutila znovu a znovu vyjadřovat touhu po vymanění člověka z tíživých pout materialismu.*“⁷²

Ted' už k samotným kompozicím. Začneme árií *Poselství* (1981) pro baryton nebo mezzosoprán a menší orchestr. Je podobného charakteru jako *Árie Ruth*. Ono jisté „poselství“ je formulováno v dramatickém zvolání na začátku skladby.⁷³

Pozdrav Marsyovi (1980) je dvanáctiminutová skladba barokního charakteru. Doprovod je napsán pro menší ansámbl a v melodii využívá polyfonní vedení hlasů, zábavné taneční rytmy a najdeme zde i stopy blues. Skladba byla psaná na objednávku pro pěvecký a instrumentální soubor *Linha Singers*. Dalšími skladbami psanými na objednávku, tentokrát amerického sboru *Westport Madrigal Singers*, jsou tři madrigaly *Dech Dávno zašlých časů* (1984) pro smíšený sbor a orchestr. Interpretačně náročná skladba romantického nádechu. Vyjadřuje pocity dnešního člověka.⁷⁴

⁷¹ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamýšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 71.

⁷² VONDROVICOVÁ, K.: Duchovní svět v životě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1991, roč. 44, s. 424.

⁷³ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamýšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 72.

⁷⁴ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamýšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 72.

Následuje velmi rozsáhlá kompozice *Kletby a dobrořečení* (1983), což je balet pro sbor a orchestr. Dá se zařadit do vokální tvorby, protože její sborově instrumentální složka bývá prováděna i samostatně. Tématika tohoto díla je boj dobra se zlem, čemuž se autor věnoval již v jiných dílech. Petr Eben zde znázornil, jak lidé všech dob překračují hranice nejen dobra (k Bohu), ale i zla (k démonu). Dílo je rozděleno na tři celky, v první části můžeme slyšet zejména sbor, v druhé orchestr a ve třetí sbor i orchestr. V některých částech se objevují i recitace. Choreografii ztvárnili, po inspirativním rozhovoru s Ebenem, J. Kilián a Ch. Bruce. *Kletby a dobrořečení* je velmi kvalitní dílo, které díky své nadčasovosti, patří na přední baletní scénu.⁷⁵

Čtyřdílný cyklus koncertního veselejšího charakteru pro ženské sbory je *Odvěká kosmetika* (1985) inspirovaná antikou a psaná na latinský originál Publia Ovidia Nasona s tím, že si autor sám napsal autentický překlad do češtiny i němčiny. Na verše K. H. Máchy napsal Eben dílo *Noc* (1986) pro smíšený sbor a capella. Jedinečným způsobem autor ztvárňuje atmosféru básně. Prázdné intervaly znázorňují noc a melodická linka nám evokuje pocity touhy i marnosti. Píseň bratru slunci - *Cantino delle creature* (1987) je skladba psaná na originální text svatého Františka z Asisi, který v ní znázorňuje pokoru k životu. Je technicky náročná, ale v Česku i ve světě velice oblíbená.⁷⁶

Do duchovních skladeb vokální tvorby tohoto desetiletí patří *Missa cum populo* (1982) pro smíšený sbor, čtyři žestě, varhany a lidový zpěv. Skladba byla vytvořena pro festival v Avignonu. Žest'ový a varhanní part je napsán pro zkušené hráče, ale zpěv je psán pro lid v kostele, tudíž dílo nevyžaduje žádné speciální studování. Autor se snažil napsat skladbu srozumitelnou a dobře interpretovatelnou. Další duchovní skladbou určenou pro zpěv lidu v kostele jsou *Čtyři duchovní zpěvy* (1985) pro jednohlasý zpěv a varhany. A na závěr ještě vokální cyklus zhudebňující text evangelia s názvem *Pět alelujových veršů* (1987). Je to sbírka určená k liturgickým účelům.⁷⁷

2.6. Vokální skladby po roce 1989 v duchu radosti ze svobody

Prvním vokálním dílem vzniklým po Sametové revoluci v roce 1989 je *Pražské Te Deum* pro smíšený sbor, čtyři žestě a bicí nástroje. Skladba je slavnostním poděkováním za

⁷⁵ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 73.

⁷⁶ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 72 – 73.

⁷⁷ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 74 – 75.

konec nesvobodného období. Objevují se zde úryvky z gregoriánského chorálu v různých obměnách a premiéra díla proběhla na koncertě u příležitosti návštěvy papeže.⁷⁸

Dále Eben v tomto období napsal skoro třiatřicet vokálních kusů. *De nomine Ceciliae* (1994) je koncertní píseň s doprovodem varhan oslavující sv. Cecílii, patronku hudby. Triptych *Verba sapientiae* (1991) pro smíšený sbor a capella je na text Starého zákona. Jako výrazový prostředek zde autor použil recitaci, která záměrně graduje. V prvním sboru se ozve pouze v závěrečném taktu neintonovaný výkřik, v druhém se objevuje sólová nerytmizovaná recitační pasáž a ve třetím sboru se již kombinuje zpěv s recitací. Tato skladba využívá rozsahu celého sboru. Celistvý text je z knihy *Kazatel*, s výjimkou závěrečné kódy, která vychází z odlišného textu – z *Requiem (Andělé nechť tě zavedou do ráje)*.⁷⁹

Pro dětský sbor a capella Eben v této době napsal *Rondel* (1992) a *Psalmus 8* (1993). Tyto krátké skladbičky vznikly pro *Festival International des Maitrises*.⁸⁰

Texty žalmů a Nového zákona zhudebňuje kompozice *Proprium festium Monasteriense* (1993) pro smíšený sbor a čtyři žestě (nebo varhany). Skladba je duchovního charakteru a byla komponovaná k příležitosti setkání církevních sborů v Münsteru. Začíná fanfárovým vstupem žestů, na něž hned navazuje sbor. Celé dílo je čtyřvěté. Ve stejném roce skladatel napsal ještě další významné dílo a to oratorium *Posvátná znamení*. V této kompozici je znázorněno pět částí mše s tím, že autor myslel i na případné liturgické provedení.⁸¹

Na slova současného německého básníka Wilhelma Willmse vzniklo dílo *Otázka* (1994) pro smíšený sbor a capella. Další skladba pro stejné obsazení, ovšem s větší technickou zdatností, je triptych *Mundus in periculo* (1995 – *Vae gentibus*, *Paenitentia* a *Visio pacis*).⁸²

Jednovětou skladbou pro sbor a varhany je *Spiritus mundum adunans* (1994). Je to skladba označovaná za jedno velké crescendo, graduující do závěrečného fortissima a oslavující Ducha svatého. Smíšený sbor *Rhythmus de gaudiis Paradidi* (1995) je psán na středověký text a *Suita liturgica* (1995) pro scholu – sólové hlasy z gregoriánského chorálu a varhany. Tato skladba je výběrem čtyř suit (*Dominica de Passione*, *Theresiae*, *Jesu Infante*, *In Ascensione Domini* a *Dominica*) z *Liturgických zpěvů* (1955). Každá ze suit se skládá z několika antifon pro scholu a z varhanních preludií.⁸³

⁷⁸ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 128.

⁷⁹ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 137.

⁸⁰ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 138.

⁸¹ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 138 – 139.

⁸² VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 138.

⁸³ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 139 – 140.

De sancto Adalberto (1996) je rozsahem menší triptych pro tři hlasy – tenor, baryton a bas. *Abba – amen* (1999) je rovněž rozsahem kratší skladba věnovaná životnímu jubileu würzburgského biskupa P. W. Scheeleho, který je zároveň i autorem textu. Eben tuto skladbu označil za „*miniaturní rozjímání o přijetí všeho, co Bůh učinil.*“⁸⁴ A i na takovém krátkém rozsahu autor dokázal zobrazit brilantní technickou kompozici.

Oratoriem pro soprán, alt, baryton, smíšený sbor, dětský sbor, scholu a komorní orchestr je *Anno Domini* (1999), duchovní kompozice s podtitulem *Přechod páně*. Obsahem díla je oslava církevního roku, v němž se zastavuje u šesti jeho částí: Advent, Vánoce, Pašije, Velikonoce, Svatodušní svátky a Kristus král.⁸⁵

Kniha hodinek (2000) je cyklus zhudebněných básní R. M. Rilkeho pro smíšený sbor a capella. Petr Eben se po čtyřiceti letech vrátil ke svému oblíbenému básníkovi a stvořil jednu z vrcholných kompozic své vokální tvorby. Na slova Nicolausa Cusana napsal Petr Eben dvě kompozice: *Cusanus – Meditationen* (2000) malé oratorium pro tenor, smíšený sbor, malý orchestr a varhany nebo harfu a *Vater der Lichter* (2001) pro dva sólové hlasy, smíšený sbor a varhany.⁸⁶

Kromě skladeb duchovního charakteru Eben nezapomíná také na lidovou píseň a v roce 2000 píše *Úpravy lidových písní*, což je polyfonní sborová úprava s různými melodickými doprovody.⁸⁷

Vraťme se ale k duchovním tématům. *Psalmi peregrini* (2001) je zhudebnění čtyř žalmů (žalmy 120, 122, 130 a 133) pro čtyři sbory. Autor se obrací k Bohu jako k opoře a útočišti. Ve stejném roce napsal ještě jednoduchý krátký duchovní sbor *From Life to Life*.⁸⁸

Petr Eben si v této době velmi oblíbil vokálně instrumentální způsob řeči, o čemž svědčí například kantáta *Lacobus* (2002) pro baryton, sbor a komorní orchestr.

Rozsahově menší vokální skladbou je *Santi Archangeli* (2002) pro tři sólové hlasy a smíšený sbor. Kompozice je chvalozpěv na archanděly a vyjadřuje mj. i duchovní čistotu.

„*Opera Jeremiáš je završením mnoha experimentů ve vokální tvorbě Petra Ebena.*“⁸⁹

Po ohlédnutí za Ebenovou vokální tvorbou, musíme uznat, že jde o jednoho z největších českých skladatelů 20. a 21. století. Jeho dílo je všestranně využitelné. Ve své rozmanitosti nabízí možnosti interpretace všem, počínaje dětmi v mateřských školkách, přes školní sbory,

⁸⁴ VÍTOVÁ, Eva. Petr Eben. *Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 140.

⁸⁵ VÍTOVÁ, Eva. Petr Eben. *Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 148.

⁸⁶ VÍTOVÁ, Eva. Petr Eben. *Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 141.

⁸⁷ VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993. s. 153.

⁸⁸ VÍTOVÁ, Eva. Petr Eben. *Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 138.

⁸⁹ VÍTOVÁ, Eva. Petr Eben. *Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 147.

scholy nebo prostý lid v kostele, až k profesionálním zpěvákům či vokálně instrumentálním souborům. Jen málo českých autorů dokázalo do této oblasti přinést tolik originálních děl, jako právě Petr Eben. Možná právě proto s ním rádi spolupracovaly nejrůznější profesionální soubory či dětské sbory.

2.7. Spolupráce se sbory – Motýli Šumperk

Petr Eben ve své době velmi intenzivně spolupracoval s nejrůznějšími vokálními soubory či pěveckými sbory. Jedním z nich byl také dětský pěvecký sbor *Motýli Šumperk*. Jejich nynější sbormistr Tomáš Motýl mi poskytl rozhovor, v němž vzpomíná na Petra Ebena a připomíná jeho spolupráci právě s tímto sborem.

„Náš sbor – Motýli Šumperk – funguje již od roku 1962 a s Petrem Ebenem jsme se setkali několikrát. Můj otec Alois Motýl, zakladatel tohoto sboru, velice pěstoval spolupráci s autory vážné hudby. Konzultoval s nimi provedení některých skladeb a mnoho děl bylo díky tomu napsáno přímo pro náš sbor. S Ebenem se tatínek potkal poprvé kolem roku 1965/1966, kdy se mladší oddělení sboru zapojilo do zavádění metody výuky České Orffovy školy. Eben později také hodnotil Motýly na celostátní sborové soutěži, kde spolu s Iljou Hurníkem seděli v porotě. Jeho známost s otcem se tedy prohlubovala a vyústila v přátelství.

Za sborem do Šumperka přijel Petr poprvé v roce 1969 k příležitosti jeho čtyřicátých narozenin, kdy Motýli uspořádali na jeho počest autorský koncert. Tato akce se následně opakovala každých deset let na jeho kulatiny. V roce 1999 se zde konal předposlední ročník festivalu dětských sborů Krajina zpěvu a celý třídní festival byl věnovaný skladbám Petra Ebena. Autor byl samozřejmě pozván a zúčastnil se celého festivalu. Do Šumperka občas zavítal ještě při příležitosti abonementních koncertů.

Co se týče jeho kompozic, každý skladatel má svůj rukopis a poslouchat jednoho autora tři dny by mohlo být jednotvárné a monotónní, musím ale říct, že takový dojem u Ebena vzniknout nemůže. Každý Ebenův cyklus písní má určitý charakter a způsob, kterým jej komponoval, už se jindy neopakuje. Proto se může bez výhrad uskutečnit třídní festival Ebenových písní a bude to stále zajímavé. Právě v tomto byl Petr Eben jedinečný. Stejný názor konstatovalo více mých známých sbormistrů.

(...) Petr Eben byl nesmírně skromný člověk, někdy působil zdánlivě jako nesmělý, ovšem mnoho skutečností mě přesvědčilo o tom, že to tak není, a že je Petr velmi pevná osobnost. Ochotný, sympatický, vstřícný a nesmírně vzdělaný muž s obrovským rozhledem,

*zkrátka prvotřídní světově uznávaný skladatel, v jehož tvorbě vidím kromě jiného, také základní abecedu sborového zpěvu.*⁹⁰

⁹⁰ Osobní rozhovor s Tomášem Motýlem. 24. 2. 2016, v 13.00 hod.

3. Výzkum oblíbenosti skladeb Petra Ebena očima mladých sboristů

V rámci mé bakalářské práce jsem provedla malý výzkum ve spolupráci s dětským pěveckým sborem *Motýli Šumperk* a s několika dalšími lidmi, kteří mají zkušenosti, buď s vedením, nebo přímou aktivní účastí v jiném dětském pěveckém sboru. Mým cílem bylo zjistit, jak skladby Petra Ebena vnímají děti. Popřípadě jestli si myslí, že jsou tyto skladby vhodné pro hudební výchovu na základní škole. Výzkum proběhl v podobě dotazníku, na který mi odpovědělo 62 dotazovaných mladých sboristů, z nichž většina jsou aktivní členové sboru nebo bývalí členové s několikaletou sborovou zkušeností, a 9 sbormistrů či učitelů, kteří vedou dětské pěvecké sbory. Vedoucí členy sboru jsem do výzkumu zařadila pro srovnání, jak danou problematiku vnímají děti, a jak ji vnímají zkušení „tahouni“ těchto souborů. Bohužel jsem ale nesehnala tolik ochotných sbormistrů jako dětí, a tak tuto část výzkumu příkládám pouze jako zajímavost.

Výsledky mého výzkumu jsou následující. Hned v první otázce se ptám, zda jsou respondenti členy nějakého sboru, nebo jsou v pozici učitele či sbormistra. Tímto jsem si tázané již na začátku rozdělila do dvou skupin, ze kterých je proveden samostatný průzkum.

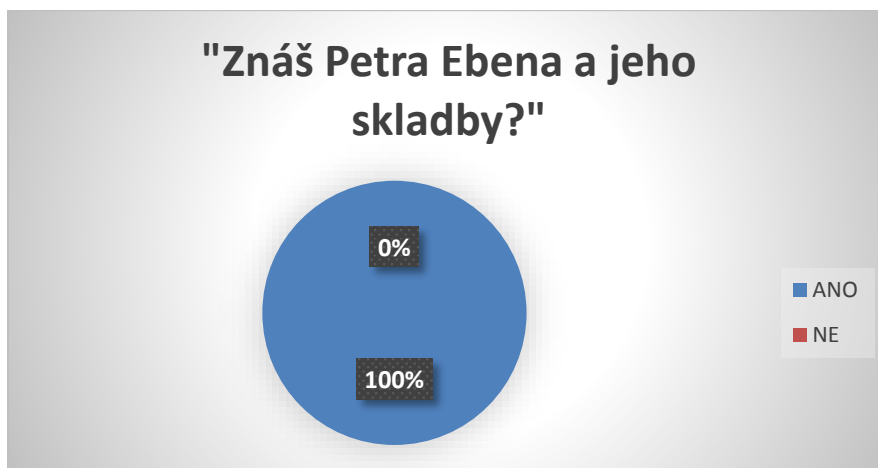
3.1. Výsledky členů sboru

V této kapitole jsem zpracovala informace, které mi poskytli mladí současní nebo bývalí členové dětských pěveckých sborů.

V návaznosti na pořadí otázek v dotazníku přistoupím k druhému bodu. Respondenti zde odpovídají na otázku, „*Kolik let jsi strávil ve sboru?*“. Zde se objevily různé odpovědi, protože věkový rozdíl mezi některými sboristy byl velký. Přesto však každý dotazovaný strávil minimálně jeden rok ve sboru a z toho jsem usoudila, že by měli mít všichni dotazovaní alespoň základní přehled o sborovém repertoáru.

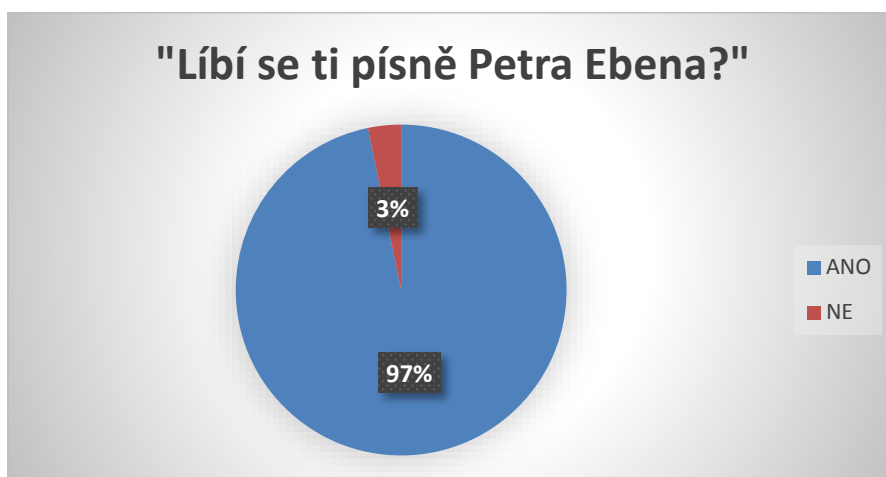
Ve třetí otázce „*Znáš skladatele Petra Ebena?*“ jsem se nesetkala se zápornou odpovědí. Všichni Petra Ebena znali a všichni si dokázali vybavit alespoň jednu jeho píseň, někteří dokonce i osm (a více) písní. Berme v potaz, že nejmladší dotazovaní členové jsou na prvním stupni základní školy a většinou si nepamatují autory skladeb, na Petra Ebena si ale vzpomněli všichni. Toto příjemné zjištění mi potvrdilo myšlenku sbormistra Tomáše Motýla, že: „*Ebenovy vokální skladby jsou základní abecedou sborového zpěvu.*“⁹¹

⁹¹ Osobní rozhovor s Tomášem Motýlem. 24. 2. 2016, v 13.00 hod.

Graf č. 1 – „Znáš Petra Ebena a jeho skladby?“

Na další otázku „*Líbí se ti jeho písně?*“ jsem se též setkala téměř se stoprocentním souhlasem. 60 dotazovaných odpovědělo ANO, ovšem našli se i dva zpěváci, kteří tuto otázku hodnotili negativně. I přesto je ale 97 % úspěšnosti velmi milé zjištění.

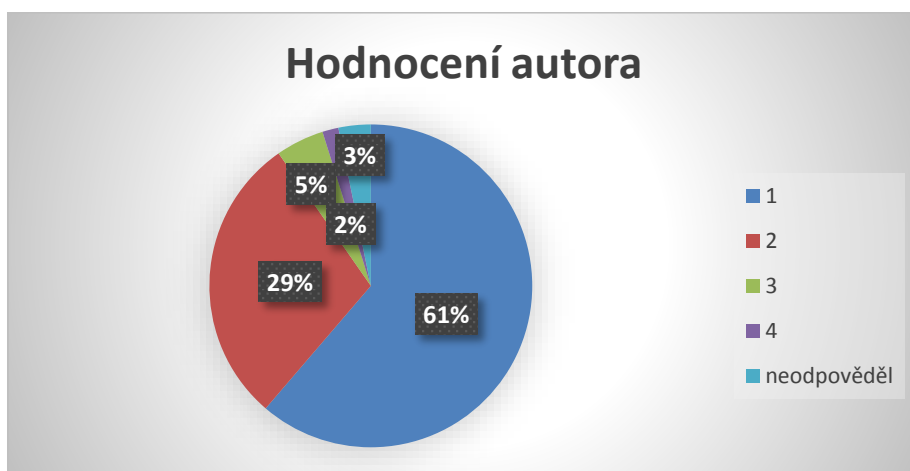

Graf č. 2 – „Líbí se ti písně Petra Ebena?“

Petr Eben měl děti velmi rád a skládal pro ně s obrovskou láskou, kterou vkládal do každé vokální skladbičky. Na tomto grafu vidíme, že děti to z jeho díla cítí a mají tyto skladby rády. Pro skladatele je největší odměna, vidět úspěch svého díla v očích dětí, kterým bylo dílo určeno.

Dále jsem použila v dotazníku hodnocení autora, které jsem srovnala s hodnocením ve škole, tzn. 1 = nejlepší/5 = nejhorší.

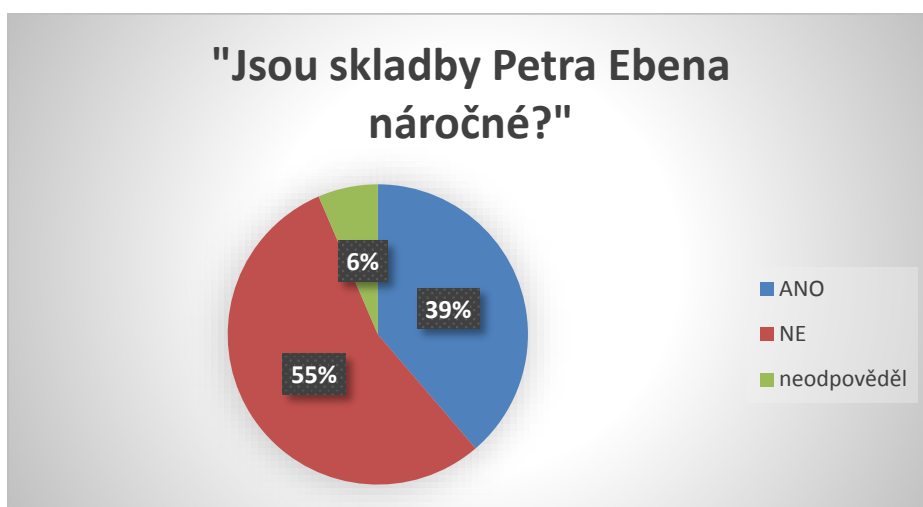
Známkou 1 ohodnotilo Petra Ebena 38 dětí. Známku 2 zvolilo 18 dětí. Průměrné hodnocení preferovali 3 žáci a nejnižše hodnocen byl Eben jedním členem sboru a to známkou 4. Dva dotazovaní na tuto otázku neodpověděli.

Graf č. 3 – „Jak hodnotíš skladatele Petra Ebena?“

Z grafu lze vyčíst, že Petr Eben je mezi dětmi oblíben, neboť 90 % dětí jej hodnotilo nadprůměrně (61 % žáků hodnotilo výborně a 29 % chvalitebně). Zbylých 10 % respondentů se buď nevyjádřilo, nebo známkovali průměrně a jeden podprůměrně. Převaha kladného hodnocení mě však přesvědčila o jeho výjimečnosti v tomto oboru a o jeho spřízněnosti s dětskou duší, která je nezbytná pro tuto práci.

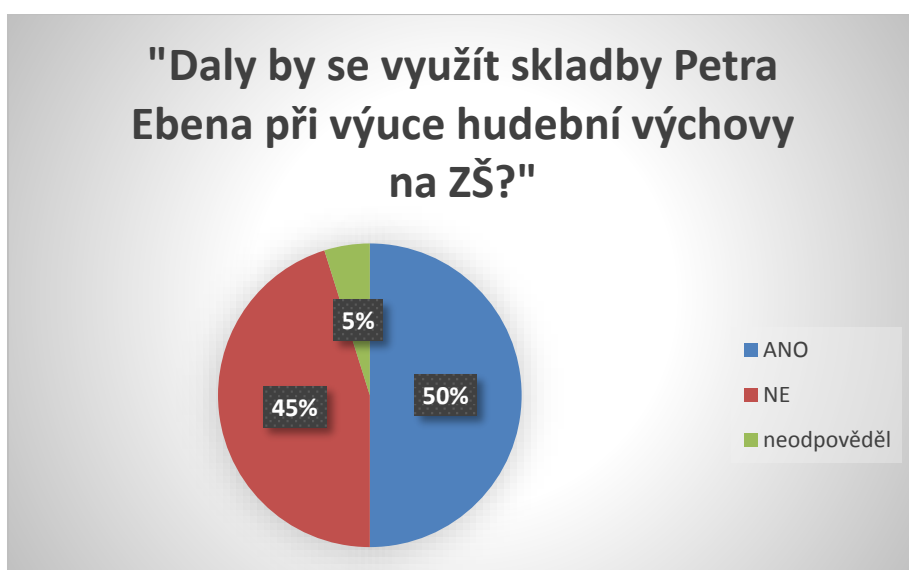
Další otázka zněla „Jsou podle tebe jeho skladby náročné?“. Tady už tak jednoznačné odpovědi nebyly, 24 dětí odpovědělo ANO a 34 odpovědělo NE. 4 žáci se k této otázce nevyjádřili.

Graf č. 4 – „Jsou podle tebe skladby Petra Ebena náročné?“

V této otázce není příliš velký rozdíl mezi kladnou a zápornou odpovědí. 55 % zpěváků hodnotilo Ebenovy skladby jako nenáročné, 39 % dětí je ohodnotilo jako náročné a 6 % respondentů se k této otázce nevyjádřilo. Dle názorů žáků pěveckého sboru jsou tedy většinou považovány písně Petra Ebena za nenáročné.

Předposlední otázka byla v tomto výzkumu stěžejní. Ptala jsem se mladých sboristů: „Daly by se skladby Petra Ebena využít při výuce hudební výchovy na základních školách?“ Zde jsem se opět nesetkala s jednoznačnou odpovědí. 31 dotazovaných odpovědělo ANO a 28 odpovědělo NE. Tři děti na tuto část dotazníku neodpověděly.

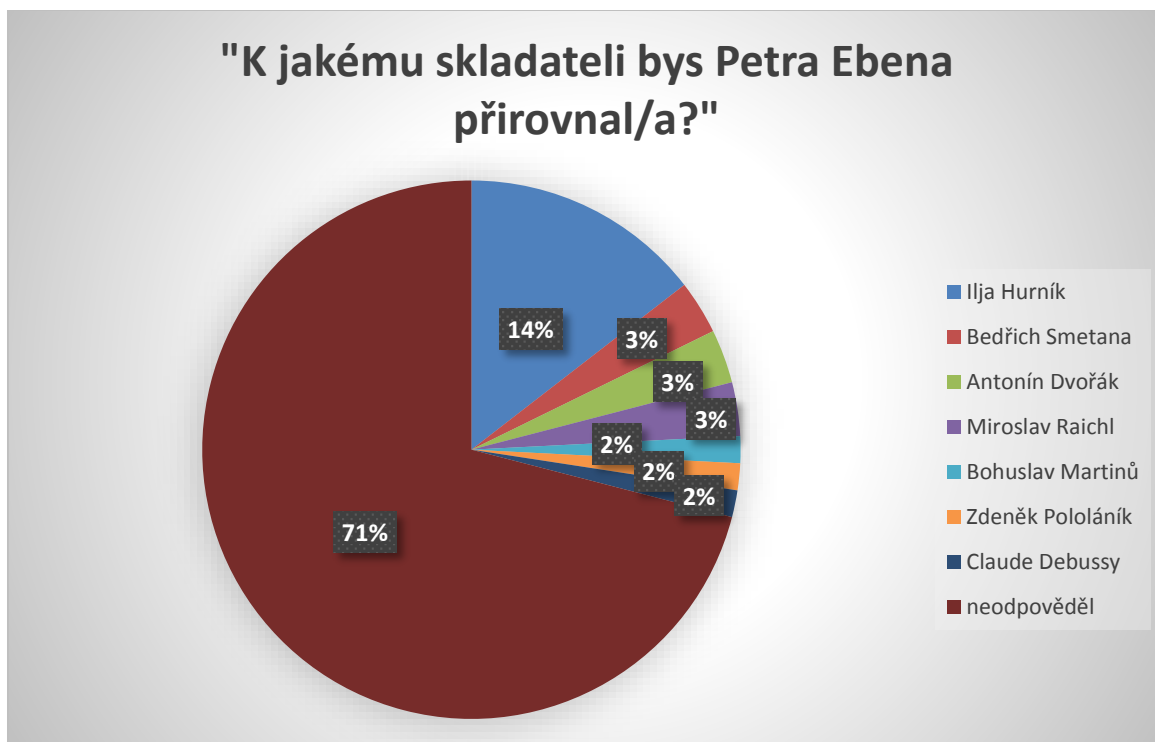
Graf č. 5 – „Daly by se podle tebe využít skladby Petra Ebena při výuce hudební výchovy na ZŠ?“

K této otázce bych chtěla doplnit, že jsem pod otázkou uváděla příklady písní z cyklu *Zelená se snítka: Jarní, Kdyby tu nic nebylo, Podzimní, Na našem sádku...* atd., aby si děti připomněly některé skladby od Ebena, které již se sborem zpívaly.⁹²

Zde se tedy většina dotazovaných přiklání ke kladné odpovědi a respondenti by si dokázali představit Ebenovy skladby v hodinách hudební výchovy. Možná to souvisí s faktem, že děti mají tyto písně rády, ale v porovnání s názory sbormistrů se jejich mínění liší. Učitelé a sbormistři se naopak přikláněli k zápornému hodnocení. (viz níže)

⁹² YouTube © 2016. *Motýli Šumperk Uničov 2011, Petr Eben – Podzimní*. [online], 11. 4. 2016. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=XNQpVLU_6q8.

Poslední otázka byla spíše doplňující. Ptala jsem se, jestli by Petra Ebena dokázali přirovnat k jinému skladateli. Nejvíce dotazovaných tuto otázku nevyplnilo, ale 9 zpěváků si vzpomnělo na Ilju Hurníka, poté Petra Ebena dvě děti přirovnaly například k Bedřichu Smetanovi, Antonínu Dvořákovi, Miroslavu Raichlovi, a po jednom hlase jsem objevila v dotaznících jméno Bohuslava Martinů, Zdeňka Pololáníka, nebo dokonce Clauda Debussyho.

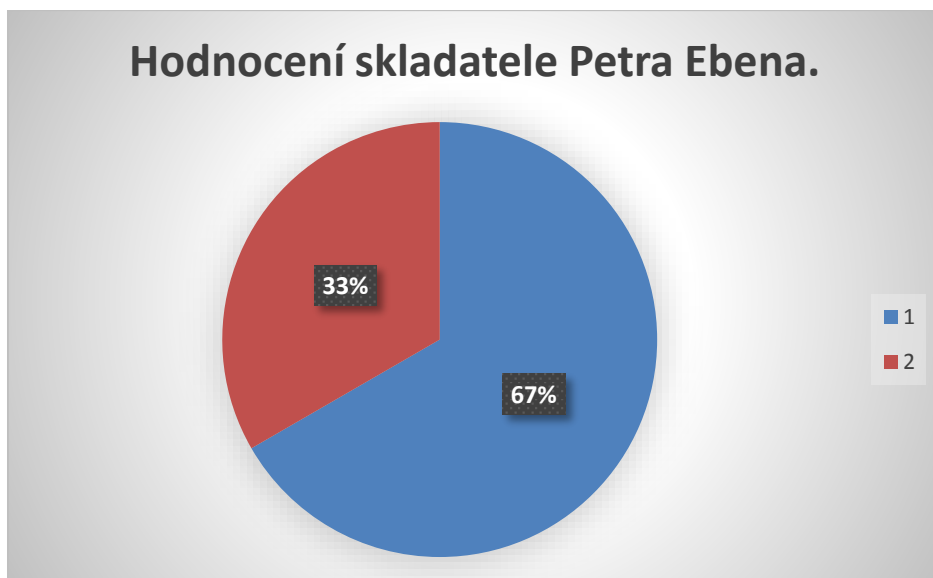

Graf č. 6 – „Ke kterému skladateli bys Petra Ebena přirovnal/a?“

3.2. Výsledky učitelů či sbormistrů

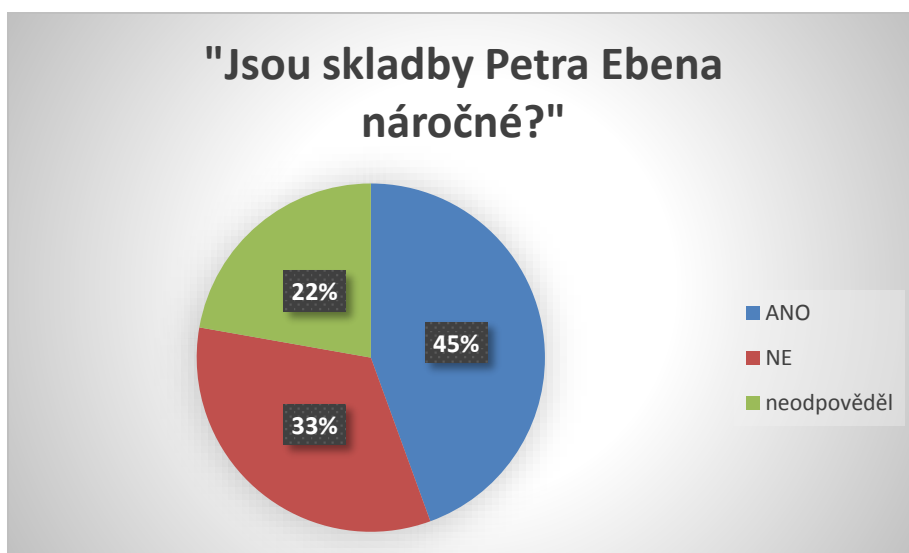
Následnou kapitolu příkládám pouze jako zajímavost, neboť jsem nesehnala dostatečný počet respondentů, aby byly výsledky výzkumu věrohodné.

U této skupiny graficky znázorním pouze čtyři otázky. Z těch prvních je zřejmé, že lidé, kteří se zabývají sborovým repertoárem, znají Petra Ebena a mají přehled o velké části jeho tvorby. Přejdeme tedy k hodnocení tohoto autora sbormistry. Známkou 1 jej ohodnotilo 6 dotazovaných a známkou 2 vyjádřili svůj názor tři učitelé zpěvu. Z toho plyne, že nejen v dětských očích, ale i v očích sbormistrů je tento autor velmi oblíbený.

Graf č. 7 – „Jak hodnotíš skladatele Petra Ebena?“

Dále jsem se ptala na náročnost jeho skladeb z pohledu zkušených sbormistrů. Čtyři učitelé odpověděli kladně, tedy že jeho skladby jsou náročné, tři odpovědi byly záporné, čili jeho skladby, podle názorů zkušených lidí, nejsou náročné a dva členové této skupiny na otázku neodpověděli.

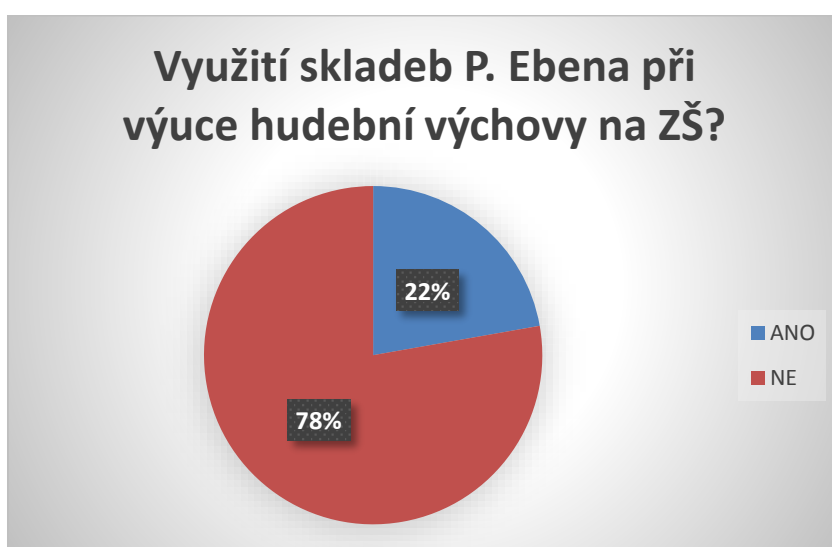

Graf č. 8 – „Jsou podle tebe skladby Petra Ebena náročné?“

U této otázky se liší většinová odpověď sbormistrů s odpovědí členů sboru. Je to dáno zkušenostmi v oboru, které děti zatím nemají a orientací v repertoáru. Sborníky, na rozdíl od dětí, mají při nacvičování skladeb srovnání s jinými autory a mohou tuto otázku určitě ohodnotit kvalifikovaněji.

V otázce, kde měla tato skupina dotazujících srovnat Petra Ebena s jiným podobným autorem, se objevila jména jako Ilja Hurník nebo Carl Orff, ovšem při osobním rozhovoru s některými sbormistry jsem se s většinou shodla na tom, že je Eben jedinečný a srovnání nebylo nutné.

Zásadní otázka pro tuto bakalářskou práci zněla: „*Daly by se skladby P. Ebena využít při hodinách hudební výchovy na ZŠ?*“ (podotýkám, že stejně jako u členů sboru, tak i u sbormistrů jsem uvedla příklady skladeb z cyklu *Zelená se snítka*). Dva respondenti odpověděli kladně s tím, že oba připsali „ale ne všechny“, a zbytek, tzn. 7 sbormistrů, odpovědělo záporně.

Graf č. 9 – „*Daly by se podle tebe využít skladby Petra Ebena při výuce hudební výchovy na ZŠ?*“

Ze záporného hodnocení této otázky sbormistry vyplívá, že podle nich nejsou vokální skladby Petra Ebena vhodné pro výuku hudební výchovy na základních školách. Z doplňujících komentářů bych zmínila tyto: „*Myslím, že by se takto nedaly využít. Děti by to nebavilo v obyčejné HV.*“, „*V HV ne, ale v ZUŠ by se daly využít.*“, „*Některé úpravy lidových písní, ale ani vícehlas žáci nezvládnou.*“, „*Pokud je na škole schopný kantor, který by do toho šel, má na výběr ze spousty cyklů pro malé, ale doprovod je těžký a málokterý učitel je na dobré klavírní úrovni.*“

3.3. Vyhodnocení

Při zpracovávání a následném zhodnocení dotazníků jsem dospěla k několika poznatkům. Petr Eben je jak u členů sboru, tak i u sbormistrů velmi oblíbeným autorem

a nesetkala jsem se se zpěvákem, který by neznal alespoň jednu jeho vokální skladbu. Takže co se týče oblíbenosti tohoto autora a jeho skladeb – ano, je oblíbený a jeho skladeb se ve sborech hojně využívá.

Na další otázky, týkající se náročnosti skladeb Petra Ebena, a jejich případného využití v hodinách hudební výchovy na základních školách, reagovaly obě skupiny respondentů odlišně. Dětem se skladby nezdají náročné a do hodin hudební výchovy by se podle nich daly využít. Sbormistři ale odpovídali zcela opačně. Ebenovy skladby jim připadají náročné a do hodin hudební výchovy na ZŠ by je nedoporučili. Důvodem jsou vícehlasy, které děti nezvládají, nebo náročné klavírní party, které pro změnu většinou nezvládají učitelé. K názorům sbormistrů bych se přidala i já, neboť jejich argumenty se mi zdají objektivní, a i když jsou skladby Petra Ebena krásné a využívají bohatých rytmů i harmonií, jsou přece jen určeny hlavně pro pěvecká uskupení či sbory. V hodinách hudební výchovy se dá využít jeho kniha *Elce, pelce, kotrmelce*, z níž mohou učitelé na základních školách mnoho čerpat, ovšem ostatní vokální díla určená sborům nejsou do těchto hodin příliš vhodná.

Po vyslechnutí několika sborových kusů Petra Ebena⁹³ jsem se přesvědčila o tom, že jeho písňová kompozice vytváří výjimečnou atmosféru a dle odpovědí respondentů je zřejmé, že si toto uvědomilo vícero tázaných. Tento autor oslovil svým dílem téměř každého dotazovaného a právě toho chtěl Petr Eben dosáhnout. Přesně pro tento účel a s takovouto láskou komponoval. „*Hudba není pro mne v první řadě něčím, co zní, ale něčím, co oslovuje. Není něčím, co vytváří akustický prostor, ale co vytváří prostor pro já a Ty, hudba je pro mne především setkáním. Setkání s posluchačem jako oslovení či poselství. (...) Nezajímá mě pouze, jak tón zní, ale jak je slyšen, ne pouze, jakou má barvu, ale jak je tato barva vnímána. Skladba pro mě není vypuštěným balónkem, ale míčem hozeným a čekajícím na ruce, jež ho chytí.*“⁹⁴

Doufejme tedy, že sborové písně Petra Ebena budou stále živé, a že budou mít vždy dostatečný počet otevřených rukou, aby mohly rozdávat radost a svěží zápal pro hudbu.

⁹³ Z několika CD dětského pěveckého sboru Motýli Šumperk, které mi poskytl sbormistr Tomáš Motýl.

⁹⁴ VONDROVICOVÁ, Kateřina. Duchovní svět v životě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1991, roč. 44, s. 426.

Závěr

Bylo mi ctí věnovat bakalářskou práci životu a vokální tvorbě jednoho z nejvýznamnějších českých skladatelů, hudebníků a improvizátorů 20. a 21. století. Petr Eben, vzácný to člověk nejen pro své dílo, které obletělo svět, ale zejména také pro svou láskyplnou duši a pevný charakter, neboť Petr znamená skála a v tomto případě je tento příměr odpovídající.

V první části mé práce jsem přiblížila život Petra Ebena širší veřejnosti a vybrala z jeho životní cesty ty nejzásadnější momenty. Především ty, které jakkoliv ovlivnily skladatelovu hudební dráhu. Součástí první kapitoly je i velmi významná součást autorova života, a to jeho pedagogická činnost, během které spolu s Iljou Hurníkem napsal *Českou Orffovu školu*.

V druhé kapitole jsem zpracovala vokální tvorbu Petra Ebena a rozčlenila jsem ji podle doby vzniku na jednotlivá desetiletí. Toto rozdělení může sloužit učitelům hudby nebo sbormistrům, při vybírání repertoáru nebo čistě pro přehled Ebenových vokálních skladeb.

V poslední části své práce jsem provedla výzkum týkající se oblíbenosti skladeb Petra Ebena u členů dětských pěveckých sborů a případného využití těchto jeho vokálních skladeb v hodinách hudební výchovy na základních školách. Původně měl být tento výzkum komparativní a měl porovnat odpovědi členů sboru a odpovědi sbormistrů, ale nepodařilo se mi bohužel získat dostatečný počet respondentů v pozici vedoucího sboru, a tak jsem poslední část své práce přiložila pouze jako zajímavost.

Po zhodnocení výsledků výzkumu bylo zjištěno, že skladby Petra Ebena jsou oblíbené jak u dětí, tak u sbormistrů a pro hudební výchovu na základních školách by ji doporučili pouze žáci dětských sborů, nikoli vedoucí těchto souborů. Ebenovy skladby jsou tudíž podle nich náročné a pro efektivní výuku na základních školách existují jiné, vhodnější písně, které nepotřebují tolik zkušeností jako skladby tohoto autora.

Dětské vokální dílo Petra Ebena tedy přenechejme pěveckým sborům a vychutnejme si zážitek z dobře propracovaných písní a kvalitního doprovodu, který by bylo na základních školách obtížné najít.

Zdroje

EBEN, Petr. *Čtení a hra partitur*. Praha: SNKLHU, 1960.

HURNÍK, Ilja, EBEN, Petr. *Česká Orfffova škola, I. začátky*. Praha: Editio Supraphon, 1982.

SCHONBERG, Harold C. *Život velkých skladatelů*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 80-7341-905-X.

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Editio Supraphon, 1974.

VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. ISBN 80-7214-743-9.

VONDROVICOVÁ, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Bubu, 1993.

Články:

EBEN, Petr. *Sonáta – model života. Vyznání skladatele Petra Ebena*. *Svět práce*, roč. IX, 1987, č. 9, s. 18 a 32.

EBEN, Petr. *Cesty životem: Nové obzory*. Zpracovala M. Kuliševyčová. In *Květy (časopis pro celou rodinu)*. 1989, roč. 39, č. 20, 11. máj, s. 39.

EBEN, Petr. *Okouzlení z návratu*. In *Hudební rozhledy*. 1965, č. 8, s. 762 – 763.

EBEN, Petr, HURNÍK, Ilja, HAVELKA, Svatopluk, *Imaginární dialog a deus ex machina, rozhovor o vztahu hudby a poezie: Rozmlouvali Pavel Šrut, Blanka Stárková, Jan Hloušek*. *Listy kruhu přátel a poezie*. Květen, 1968, s. 2 – 3.

HVÍŽĎALA, Karel. *Romantik a dřív Petr Eben*. In *Mladá fronta Dnes*, roč. 14, 2003, č. 127, s. 6.

ONDERČIN, Ladislav. *Varhanní skladby Petra Ebena, jejich interpretace a využití v edukačním procese*. Disertační práce. Rožmberk: Katolická Univerzita v Rožmberku, 2013.

PILÁTOVÁ, Agáta. *Petr Eben. Hudba nejen zní, ale i oslovuje*. *Týdeník rozhlas*. č. 15, 29. 3. 2004. Citované 2. 4. 2016. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv04/1504/15titul.htm>.

PILKA, J.: Vnitřní podstata díla Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1967, roč. 20, č. 3, s. 69 – 71.

VEBER. P.: Petr Eben: tonalitu, motivy a témata jsem nikdy neopustil. In *Harmonie*. 1997, č. 5, s. 41.

VEJVODOVÁ, Zdena. Zachovat poklad hudebnosti, O hudební výchově hovoříme se skladatelem Petrem Ebenem. In *Večerní Praha*. 1986, 4. August.

VONDROVICOVÁ, Kateřina. Duchovní svět v životě Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1991, roč. 44, s. 421 – 426.

VONDROVICOVÁ, Kateřina. Osudové varhany Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 2009, roč. 62, č. 1, s. 54 – 55.

Rozhovor:

Osobní rozhovor s Tomášem Motýlem. 24. 2. 2016, v 13.00 hod.

Online zdroje:

100PROmotion.net ~ ettlar.net © 2010. *Bratři Ebenové*. [online], 20. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.bratriebenove.cz/>.

YouTube © 2016. *Rozhovor s Markem Ebenem na výroční konferenci HR KNOW HOW 2013*. [online], 1. 2. 2016. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=q3TF4e9pGuI&ebc=ANyPxKqA8R7yxUCtfSdnkdFO2V131YvWviGozyItAnzM2jOnLJZ8fSpiM3hD8oxlyz7Y32pAaqFwpBPpaUHjMzSuROR4SjSmdg>.

YouTube © 2016. *Motýli Šumperk Uničov 2011, Petr Eben – Podzimní*. [online], 11. 4. 2016. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=XNQpVLU_6q8.

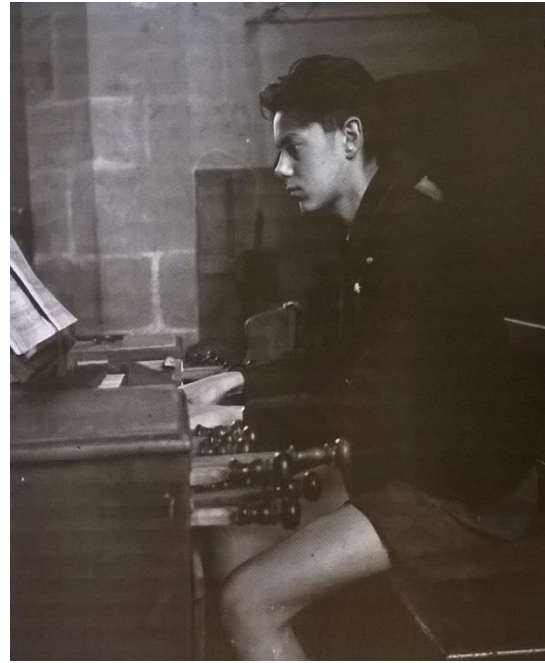
Přílohy

Seznam příloh:

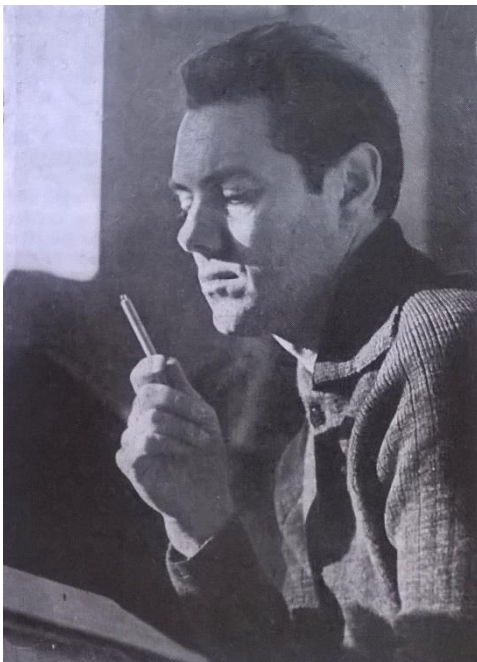
1. *Obrázek č. 1 - Rodiče Marie a Vilém Ebenovi.*
2. *Obrázek č. 2 – Mladý Petr Eben u varhan.*
3. *Obrázek č. 3 – Mladý skladatel.*
4. *Obrázek č. 4 – Petr Eben jako pedagog.*
5. *Obrázek č. 5 – Eben se svou ženou Šárkou a se svým klavírním učitelem prof. Fr. Rauchem.*
6. *Obrázek č. 6 – Celá rodina Petra Ebena v roce 1970.*
7. *Obrázek č. 7 – Petr Eben (90. léta).*
8. *Obrázek č. 8 – Petr Eben (21. století).*
9. *Obrázek č. 9 – Petr Eben s jeho nejbližšími.*

Obrázek č. 1 - Rodiče Marie a Vilém Ebenovi.⁹⁵

Obrázek č. 2 – Mladý Petr Eben u varhan.⁹⁶

Obrázek č. 3 – Mladý skladatel.⁹⁷

Obrázek č. 4 – Petr Eben jako pedagog.⁹⁸

⁹⁵ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 41.

⁹⁶ VONDROVICOVÁ, K.: Osudové varhany Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 2009, roč. 62, č. 1, s. 54.

⁹⁷ PILKA, J.: Vnitřní podstata díla Petra Ebena. In *Hudební rozhledy*. 1967, roč. 20, č. 3, s. 69.

⁹⁸ VEJVODOVÁ, Zdena. Zachovat poklad hudby, O hudební výchově hovoříme se skladatelem Petrem Ebenem. In *Večerní Praha*. 1986, 4. August.

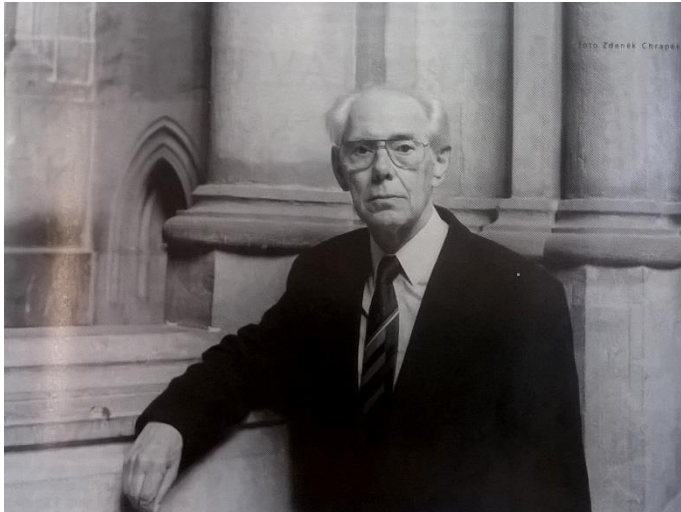
Obrázek č. 5 – Eben se svou ženou Šárkou a se svým klavírním učitelem prof. Fr. Rauchem, jemuž věnoval klavírní koncert.⁹⁹

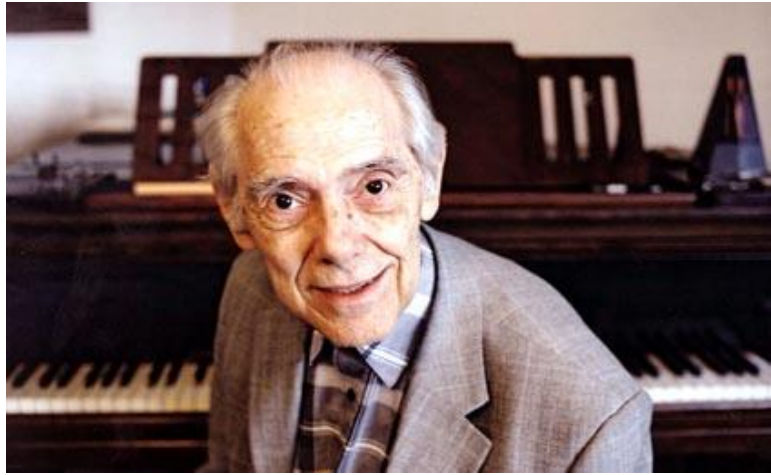
Obrázek č. 6 – Celá rodina Petra Ebena v roce 1970.¹⁰⁰

⁹⁹ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 42.

¹⁰⁰ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 42.

Obrázek č. 7 – Petr Eben (90. léta)¹⁰¹

Obrázek č. 8 – Petr Eben (21. století)¹⁰²

Obrázek č. 9 – Petr Eben s jeho nejbližšími.¹⁰³

¹⁰¹ VEBER, P.: Petr Eben: tonalitu, motivy a témata jsem nikdy neopustil. In *Harmonie*. 1997, č. 5, s. 41.

¹⁰² PILÁTOVÁ, A.: Petr Eben. Hudba nejen zní, ale i oslovuje. Citované 2. 4. 2016. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv04/1504/15titul.htm>.

¹⁰³ VÍTOVÁ, Eva. *Petr Eben. Sedm zamyšlení nad jeho životem a dílem*. Praha: Baronet, 2004. s. 43.

Anotace

Jméno a příjmení:	Veronika Foltýnová
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Prof. MgA. Petr Planý
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Petr Eben a jeho sborová tvorba se zaměřením na její využití při hodinách hudební výchovy
Název v angličtině:	Petr Eben and his vocal music with focus on its usage in lessons of music education
Anotace práce:	V mé bakalářské práci se zabývám životem a vokální tvorbou jednoho z nejvýznamnějších českých skladatelů 20. a 21. století – Petra Ebena. Práce je rozdělena na tři oddíly. V první kapitole je popsán skladatelův život, v druhé jsem zpracovala jeho sborovou tvorbu a ve třetí jsem provedla výzkum, zabývající se otázkou oblíbenosti skladeb Petra Ebena u dětských pěveckých sborů a jejich případné využití v hodinách hudební výchovy.
Klíčová slova:	Petr Eben, životopis, pedagogická činnost, vokální tvorba, výzkum
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis focuses on life and vocal music one of the most important Czech composer of 20th and 21st century, Petr Eben. The work is divided into three major chapters. The first part describes composer's life. In the second chapter his vocal work has been examined and the last part has been made up by research. In the questionnaire, children from various vocal ensembles were supposed to answer a couple of questions dealing with popularity of vocal songs written by Petr Eben. Moreover they evaluated their utilisation in the musical classes in primary schools.
Klíčová slova v angličtině:	Petr Eben, curriculum vitae, education activity, vocal music, research

Přílohy vázané v práci:	Obrázky – fotografie Petra Ebena a jeho rodiny.
Rozsah práce:	38 stran
Jazyk práce:	Český jazyk